

«УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»

Кафедра національної економіки та фінансів

Очередько Сергій Володимирович

УДК 658.14

Кваліфікаційна робота магістра
«Джерела фінансування суб'єкта підприємницької
діяльності та напрями їх оптимізації»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

С.В. Очередько

Науковий керівник

Рудая Марина Ігорівна,

к.е.н., доцент, с.н.с

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1 Економічна сутність джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності.....	7
1.2 Форми джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності.....	12
1.3. Державне регулювання джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності.....	22
РОЗДІЛ II АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	40
2.1 Аналіз джерел фінансування на прикладі ТОВ «ЕЛМА Трейдинг».....	40
2.2 Оцінка державного регулювання суб'єктів підприємницької діяльності....	53
2.3 Світовий досвід фінансування суб'єктів підприємницької діяльності.....	67
РОЗДІЛ III НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	72
3.1. Переваги та недоліки фінансування за рахунок власних і залучених джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності.....	72
3.2. Оптимізація джерел фінансування підприємницької діяльності.....	82
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з найважливіших проблем, що стоять перед суб'єктом підприємницької діяльності, незалежно від його форми власності, є проблема фінансування його господарської діяльності. Перед керівництвом підприємства постає низка завдань, першочерговим з яких є побудова оптимальної структури джерел фінансування. Для цього, необхідно особливу увагу приділити пошуку шляхів оптимального залучення капіталу.

Формування та використання фінансових ресурсів у сфері підприємництва здійснюється з метою підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання і забезпечення їх подальшого розвитку. Це можливо при спрямуванні фінансових ресурсів на впровадження нових технологій, поліпшення використання основних фондів, прискорення обороту оборотних коштів тощо. Нестача фінансових ресурсів може практично повністю паралізувати всю діяльність суб'єкта господарювання, що зумовлює необхідність постійної діагностики фінансового забезпечення. Організація фінансової діяльності підприємства має бути побудована так, щоб це сприяло підвищенню ефективності виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерелами формування ресурсної бази підприємства та використання фінансових ресурсів підприємства – питання, якими займалися ряд учених. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики організації управління фінансовими ресурсами підприємств зробили такі вчені, як: А. М. Александров, М. Д. Білик, І. О. Бланк, О. Д. Василик, В.І. Грушко, А. Г. Загородній, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, В. М. Федосов та інші.

Однак, незважаючи на системні наукові розробки, проблема фінансування суб'єктів підприємницької діяльності й надалі залишається актуальною.

Предметом дослідження є система економічних відносин, яка виникає

з приводу джерела фінансування суб'єкта підприємницької діяльності та напрямів їх оптимізації.

Об'єктом дослідження виступає ТОВ «ЕЛМА Трейдинг».

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних особливостей та визначення основних джерел фінансування суб'єктів підприємницької діяльності у сучасних умовах та узагальнення основних стратегій їх залучення.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи було поставлено завдання:

- узагальнити економічну сутність джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності;
- розкрити форми джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності;
- охарактеризувати державне регулювання джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності;
- проаналізувати джерела фінансування ТОВ «ЕЛМА Трейдинг»;
- оцінити державне регулювання суб'єктів підприємницької діяльності;
- розкрити світовий досвід фінансування суб'єктів підприємницької діяльності;
- визначити переваги та недоліки фінансування за рахунок власних і залучених джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності;
- виокремити напрями оптимізації джерел фінансування підприємницької діяльності

Методи дослідження - емпіричний (збір інформації, спостереження, опис) та теоретичний (пояснення, класифікація). У процесі аналізу використовувались наступні методи: абстрактно-логічний та монографічний – при узагальненні теоретичних основ фінансування суб'єкта підприємницької діяльності; класифікації та типології – особливості державне регулювання джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності; експертних оцінок

– стосовно характеристики джерел фінансування; аналізу і синтезу – при визначенні переваг та недоліків фінансування за рахунок власних і залучених джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України, нормативна документація Державної податкової служби України, Державної служби статистики України, інші нормативні документи органів державної виконавчої влади, а також підручники, посібники, монографічні дослідження, наукові статті та фінансова звітність підприємства ТОВ «ЕЛМА Трейдинг».

Наукова новизна одержаних результатів кваліфікаційної роботи. Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні методики визначення оптимізації джерел фінансування підприємницької діяльності, що дозволить підвищити ефективність діяльності та фінансові результати досліджуваного товариства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що наведені в кваліфікаційній роботі джерела фінансування та їх оптимізація досліджуваного товариства може бути використане у практичній діяльності вітчизняних підприємств. Висновки і рекомендації щодо удосконалення методики оцінки ефективності джерел фінансування діяльності підприємства мають важливе практичне значення.

Апробація результатів роботи. Основні висновки та результати дослідження апробовано у статті на тему «Особливості державної грантової підтримки суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» прийнятої до друку у фаховому журналі категорії В «Вчені записки Університету «КРОК», та узагальнено у тезах «Макроекономічні передумови забезпечення фінансової стійкості виробничо-торгівельних підприємств», які обговорювалися на міжнародній конференції «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні,

суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку-2023» (ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 7 грудня, м. Київ, 2023 р.).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 19 таблиць, 19 рисунків і 10 додатків.

Загальний обсяг магістерської роботи становить 99 сторінок, список використаних джерел становить 64 найменувань.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Економічна сутність джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності.

Сьогодні найбільш розповсюдженою формою недержавної форми власності в Україні є господарські товариства, тобто суб'єкти підприємницької діяльності. Перші підприємства в Україні почали з'являтися після відновлення незалежності та переходу національної економіки з планової до ринкової, в той час були зняті обмеження на ведення підприємницької діяльності. Грошова реформа 1996 року, стабілізація фінансового сектору, налагодження міжнародних економічних контактів призвело до росту національної економіки на початку 2000-х років, що в свою чергу призвело до створення та розвитку безліч суб'єктів підприємницької діяльності. На сьогодні підприємства поділяються на такі форми власності: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства, приватні підприємства, фізичні особи підприємці. Суб'єктами підприємницької діяльності можуть виступати як фізичні особи громадяни України, так і нерезиденти, необмежені законом у правоздатності. Метою підприємницької діяльності є задоволення потреб суспільства та отримання прибутку.

Створення будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності в першу чергу починається з формування капіталу. При його формуванні виникає питання про джерела наповнення капіталу. Підприємство може отримати фінансові надходження як від власних заощаджень так і від зовнішніх джерел, наприклад, кредиторів, інвесторів тощо. Не менш важливим для підприємства є джерела фінансування в процесі його господарської діяльності, що дозволяє забезпечувати фінансову стабільність підприємства, створює передумови розвитку, забезпечує виконання нових проектів тощо. Важливу роль в фінансуванні суб'єктів підприємницької діяльності відіграє держава, як

головний регулятор, здійснює контроль над залученням фінансових ресурсів за допомогою сукупності документів, правових актів, законів, постанов тощо. Одночасно, з цим джерела фінансування підлягають ретельному аналізу та переосмисленню. Законодавство України є недосконалим в питання регулювання джерел фінансування суб'єктів підприємницької діяльності. Підтримка господарської діяльності є надважливим питанням, при нормальному функціонуванні і комунікаціях між державою і підприємствами, створення реальних дієвих механізмів підтримки бізнесу, буде закладено плацдарм для створення потужного економічного потенціалу в країні, росту ВВП, зменшення безробіття, підвищення рівня соціально-економічного рівня забезпечення населення. Україна як держава та суб'єкти підприємницької діяльності в цілому повинні вивчати міжнародний досвід, адаптувати його в національну економіку враховуючи специфіку і особливості економіки країни та одночасно оптимізувати існуючі механізми джерел фінансування виходячи із реалій економіки України.

Фінанси підприємства є основною складовою і займає одне з пріоритетних місць у фінансових відносинах в суспільстві, фінанси формують внутрішній валовий продукт, впливають на матеріальні та нематеріальні блага та національний дохід в цілому. Від рівня фінансів суб'єктів підприємницької діяльності залежить рівень та якість задоволення суспільних потреб, фінансова стійкість країни. Одним із пріоритетних завдань для підприємства, незалежно від його форми власності і масштабів, це формування фінансового капіталу. Першочергове завдання для будь-якого підприємства це створення найоптимальнішої структури джерел фінансування. Дана задача було актуальним для суб'єктів господарської діяльності починаючи з 1991 року. Світові кризи, політична нестабільність в Україні, військова агресія робить дане завдання надзвичайно актуальним, від правильної стратегії формування джерел фінансування залежить фінансова стійкість підприємства, його подальший розвиток в період кризового стану вітчизняної економіки та під час

виходу економіки із кризи має забезпечити стале зростання національної економіки.

При умовах ринкової економіки та високої конкуренції, суб'єкти підприємницької діяльності ставлять собі за мету забезпечити своїй компанії якомога більшу фінансову стійкість, що є важливим показником для успішного ведення діяльності та розвитку підприємства. Фінансова стійкість забезпечується ефективним управлінням робочими процесами на підприємстві, розробкою ефективного бізнес-плану і стратегії компанії, постійним всебічним аналізом кон'юнктури ринку, прийняттям керівництвом компанії оптимальних управлінських рішень, правильним раціональним використанням залученого і власного капіталу, вживання конкретних стабілізуючих заходів при виникненні кризових ситуацій.

Фінансові стійкі підприємства формують фінансово стійку національну економіку країни. Успіх суб'єкта господарювання залежить від правильного вибору джерел фінансування, їх скомбінованості і напрямків розподілу й використання підприємством. Фінансову основу економічно стійкого суб'єкта підприємницької діяльності складає власний капітал, але ефективна фінансова діяльність підприємства може бути покращена при залученні позикових коштів. Залучення додаткового капіталу надає можливість розширити обсяги господарської діяльності суб'єкта, прискорити реалізацію нових проектів, забезпечити ефективніше використання власного капіталу.

В соціально-економічних умовах в яких опинилися сьогодні суб'єкти підприємницької діяльності та держава як регулятор, стоїть завдання формування стійких передумов для забезпечення розвитку підприємництва, забезпечення фінансової стабільності, мінімізації ризиків, розширення ринків діяльності, нарощування експортного потенціалу та задоволення внутрішньої потреби суспільства скорочуючи залежність економіки від імпорту. Конкурентоспроможність суб'єктів господарської діяльності передбачає їх можливість ефективного функціонування як на внутрішньому так і на зовнішніх ринках в умовах ринкової економіки, що означає максимальну

відповідність діяльності потребам споживчого попиту, забезпечення максимально можливої окупності засобів виробництва та капіталів. Тому ефективний розвиток підприємницької діяльності базується на відповідному фінансовому забезпеченні. Бурхливий розвиток ринкових відносин в наш час вимагає постійного переосмислення та вдосконалення механізмів фінансового забезпечення діяльності суб'єктів підприємницької діяльності з урахуванням внутрішніх і зовнішніх загроз які постають перед фінансовою системою держави та окремих суб'єктів, це є соціально-економічна складова, політична, а також військова загроза.

Фінансове забезпечення розвитку – це економічна категорія, що характеризує систему заходів організаційного, правового, інформаційного характеру, спрямовану на концентрацію фінансових ресурсів задля вирішення глобальних економічних, соціальних та екологічних проблем як держави, так і регіонів. У традиційному розумінні суть фінансового забезпечення прийнято розглядати як сукупність джерел і форм фінансування розвитку підприємств, як метод фінансового механізму, за допомогою якого формують і використовують фонди коштів, і який характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти економічного розвитку.

Джерела фінансування підприємств характеризуються наявним та ефективним використанням фінансових ресурсів для забезпечення сучасного безперервного процесу господарської діяльності. У надскладних внутрішніх реаліях, високу зовнішню конкуренцію, джерела фінансування мають бути спрямовані насамперед на оновлення, розширення та покращення матеріально-технічної бази підприємств, відповідно до їх сфери діяльності та стратегії розвитку тієї або іншої компанії.

Джерела фінансування суб'єктів підприємницької діяльності – це система організації та здійснення фінансових відносин, спрямованих на формування ефективного механізму залучення у діяльність суб'єктів господарювання фінансових ресурсів і їх використання з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства, розширення діяльності, отримання

прибутку, виконання економічних і соціальних функцій як суб'єкта в системі суспільно-економічних відносин країни. Дане трактування полягає у послідовних підходах до формування і регулювання між суб'єктами підприємницької діяльності та держави і її фінансової системи, за допомогою інструментальних важелів впливу, методів і ефективних форм, формуючи єдину мету – ефективний розподіл джерел фінансування та його використання. Під джерелами фінансового забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності розуміється процес залучення і використання фінансових ресурсів на основі нормативно-правового механізму який регулюється державою, з використанням ефективних форм і методів залучення фінансування, що регулюються інструментами в постійно змінному середовищі діяльності підприємств. Відсутність джерел фінансування або їх недоступність може призвести до нестачі фінансових ресурсів, що може значно обмежити або паралізувати діяльність підприємства. Організація залучення джерел фінансування має бути вибудована так, щоб це сприяло підвищенню ефективності господарської діяльності підприємства.

При ринкових відносинах важливим питанням для суб'єкта господарювання є вибір оптимальної структури джерел фінансування. Фінансування підприємств має єдину основу і може здійснюватися за рахунок залучення внутрішніх та зовнішнього капіталів.

Внутрішній капітал підприємства формується за рахунок особистої участі власника або власників при створенні підприємства або додаткового вкладення коштів в процесі діяльності підприємства, а також за рахунок нерозподіленого прибутку який виникає в процесі діяльності підприємства і залучається в операційну діяльність суб'єкта господарської діяльності як одне з джерел фінансування.

Зовнішній капітал підприємства формується за рахунок додатково залучених коштів з метою поповнення оборотних активів, фінансування нових проектів тощо. Це може бути різні кредити, позики, інвестиції, підтримка

держави або тимчасові зобов'язання щодо здійснення платежів, наприклад, відтермінування кредиторської заборгованості, податкових зобов'язань тощо.

Найоптимальніший для підприємства є комплексний підхід до вибору джерел фінансування. Необхідно розуміти, що джерела фінансування за рахунок власного капіталу не викликає зобов'язань перед підприємством, таким чином мінімізуються ризики при проведенні господарської діяльності. Фінансування за рахунок зовнішнього капіталу викликає фінансові зобов'язання підприємства, у вигляді застави, сплати відсотків, повернення запозиченого капіталу через певний період часу, тому даний ресурс підлягає особливій увазі з боку керівництва підприємства.

1.2 Форми джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності

Як вже зазначалося вище, створення будь-якого суб'єкта господарської діяльності починається з формування капіталу, при його формуванні виникають питання про джерела походження цього капіталу. Капітал представляє собою накопичення грошових коштів і реальних товарів, залучених уповноваженими особами підприємства в господарську діяльність компанії з метою забезпечення потреб населення та отримання прибутку. Підприємство може отримувати надходження як від зовнішніх інвесторів або кредиторів так і за рахунок власних коштів. Тому виділяють дві форми джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності: зовнішні та внутрішні [20]. Внутрішні джерела є несистематичними та пов'язані безпосередньо конкретного підприємства. Зовнішні навпаки є систематичними і не перебувають у безпосередньому взаємозв'язку з діяльністю суб'єкта, але мають вплив на нього. На фінансові джерела, їх обсяг має вплив розмір підприємства, вид та галузь його діяльності.

Під внутрішнім джерелом фінансування потрібно розуміти кошти, які сформовані внаслідок господарської діяльності підприємства. Починають формуватися власні ресурси під час створення підприємства шляхом

створення статутного капіталу власниками підприємства. Потім, при діяльності підприємства відбувається формування власного капіталу за рахунок власних коштів. Це, як правило, доходи від господарської діяльності суб'єкта, нерозподілений прибуток який залишається у розпорядженні підприємства, залучені кошти які тимчасово опиняються в розпорядженні компанії, як правило на безоплатній основі [11, с.186]. Ефективність внутрішнього джерела фінансування напряду залежить від формування власного капіталу підприємства (Рис. 1.1).

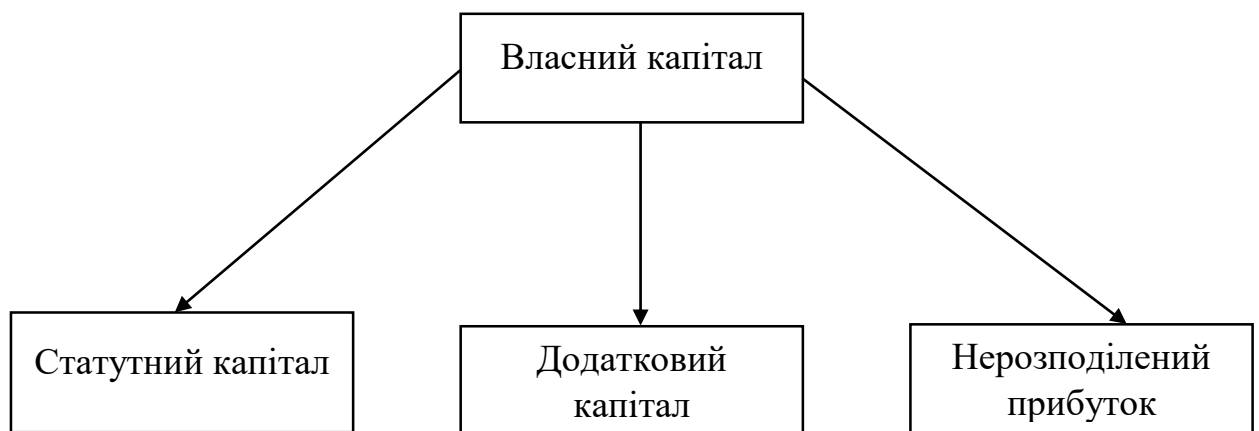

Рис. 1.1 Джерела формування власного капіталу

Джерело: розроблено автором

Власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань і визначається відрахуванням різниці між вартістю майна та зобов'язаннями підприємства. Власний капітал є основним джерелом фінансування суб'єкта підприємницької діяльності при створенні підприємства і є одним із найголовніших показників оцінки фінансової стійкості підприємства, так як свідчить про незалежність компанії від зовнішніх джерел фінансування. Збереження рівня власного капіталу або збільшення цього показника в процесі господарської діяльності свідчить про ефективне фінансове управління підприємством [11, с. 138].

Власний капітал, як форму джерела фінансування підприємства можна розділити на вкладений і накопичений. Вкладений капітал формується за

рахунок формування власниками підприємства статутного капіталу при реєстрації компанії або поповнення статутного капіталу при необхідності за рахунок власних коштів власників в процесі діяльності підприємства. Накопичений капітал формується за рахунок нерозподіленого чистого прибутку між власниками, який виник в процесі господарської діяльності підприємства; додаткового капіталу, який формується у наслідок переоцінки в більшу сторону активів підприємства; дарчого капіталу отриманого в результаті передачі безоплатних активів на користь підприємства.

Також внутрішні джерела фінансування будуються на наступних чинниках:

1) За рахунок прискореного оборту капіталу. Чим більше обертається капітал протягом певного періоду, тим більшу кількість продукції, послуг буде реалізовано, що дає можливість зменшити витрати, збільшити валовий дохід за звітний період та збільшити суму чистого прибутку.

2) За рахунок реалізації активів непотрібних підприємству. Ефективне управління активами дозволяє перетворювати майно знову на гроші, тим самим збільшуючи внутрішнє фінансування підприємства.

3) За рахунок амортизаційних відрахувань. Згідно Закону України «Про амортизацію» №3100-III від 07.03.2002р. [37] передбачено вивільнення в основних фондах і нематеріальних активах фінансових ресурсів, які надалі залишаються на рахунках суб'єкта підприємницької діяльності. Згідно Податкового Кодексу України [35] амортизації підлягають: витрати на придбання основних засобів задіяних для довгострокового використання в господарській діяльності підприємства; витрати на самостійне виготовлення основних засобів; витрати на проведення модернізації та ремонту основних засобів; витрати на капітальне поліпшення землі та споруд.

4) За рахунок економії витрат. Оптимізація витрат є одним із пріоритетних завдань які стоять перед керівництвом суб'єкта господарської діяльності. Зменшення витрат дозволяє підвищити рентабельність

підприємства, таким чином збільшивши суму чистого прибутку і власного капіталу.

5) За рахунок здійснення зворотного лізингу. Під цим розуміється продаж або передачу основних засобів в довготермінову оренду. Суб'єкт підприємницької діяльності отримує у своє розпорядження додаткові кошти які використовуються для фінансування господарської діяльності.

Всі описані вище внутрішні джерела фінансування суб'єктів підприємницької діяльності можна визначити як самофінансування господарської діяльності. Тобто це інвестування отриманого прибутку від продажу товарів та послуг в покриття витрат компанії та її подальший розвиток. Логікою самофінансування є ефективне використання зароблених коштів, їх залучення в господарську діяльність з метою подальшого приросту прибутку. Самофінансування проявляється в середині звітного періоду, коли одержаний дохід від реалізації товарів та послуг вкладається в операційну та інвестиційну діяльність підприємства до моменту закінчення звітного періоду і визначення чистого прибутку [11, с. 197].

В світовій економічній літературі, в залежності від способу відображення прибутку у звітності, виокремлюють два типи самофінансування: приховане та відкрите.

Приховане самофінансування здійснюється за рахунок прибутку до оподаткування. Тобто підприємством використовуються кошти прихованого прибутку який виникає за рахунок недооцінки активів, їх передчасного списання, прискореної амортизації тощо або за рахунок переоцінки зобов'язань, тобто збільшення витрат і платежів. Таким чином відбувається відстрочка сплати податків і виплати дивідендів, якщо мова йде про акціонерне товариство.

Відкрите самофінансування (тезаврація прибутку) полягає в направленні прибутку підприємства на формування збільшення його власного капіталу з метою фінансування операційної та інвестиційної діяльності. Сума відкритого самофінансування не може бути більшим ніж сума чистого

прибутку за звітний період або дорівнює сумі чистого прибутку за вирахуванням всіх податків та інших обов'язкових зобов'язань і нарахування дивідендів. Тезаврація прибутку наводиться в офіційній звітності шляхом збільшення власного капіталу. В балансі він може бути відображений під статтями: нерозподілений прибуток, резервний капітал, статутний капітал і може бути в майбутньому спрямований на фінансування будь-яких активів.

Ефективне використання внутрішніх джерел фінансування суб'єктів підприємницької діяльності забезпечує фінансову стабільність підприємства та його незалежність від зовнішніх чинників таких як, сплата відсотків позикодавцям, надання майна в заставу, залежність від кредиторів тощо.

До зовнішніх форм джерел фінансування суб'єктів підприємницькою діяльності слід відносити кредиторську заборгованість за товари, послуги, роботи і також усі поточні зобов'язання підприємства; короткострокові і довгострокові кредити банків, на які нараховуються відсотки; фінансування з боку держави [11, с. 200].

Запозичений капітал – капітал, який формується шляхом запозичення підприємством кредитів та позик, а також тимчасових зобов'язань щодо здійснення різних видів платежів, кредиторської заборгованості, сплати податків тощо.

Під короткостроковими джерелами фінансування необхідно розуміти зобов'язання суб'єкта господарської діяльності, які мають бути погашені протягом звітного періоду або протягом 12 місяців з дати складання балансу (Табл. 1.1).

Короткострокові кредити банків – надаються банківськими установами суб'єктам підприємницької діяльності терміном до 12 місяців з метою подолання тимчасових фінансових труднощів, що виникають у зв'язку з витратами виробництва, ненадходженням коштів в плановий період тощо. Найпопулярнішим короткостроковим банківським кредитом є овердрафт, як правило банки надають даний продукт у сумі до 40-50 % від середньомісячних

надходжень, його погашення виконується в автоматичному порядку за рахунок поступлень коштів від господарської діяльності.

Таблиця 1.1

Короткострокові джерела фінансування суб'єкта підприємницької діяльності

Короткострокові джерела фінансування суб'єкта підприємницької діяльності	Короткострокові кредити банків
	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги
	Поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом
	Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці
	Поточні зобов'язання за розрахунки з учасниками підприємства
	Поворотна фінансова допомога

Джерело: розроблено автором на основі [11]

Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями – це частина довгострокової заборгованості яку суб'єкту господарської діяльності необхідно сплати в поточному звітному періоді. Тобто це може бути наприклад, частина довгострокового кредиту, який підприємству необхідно погасити в даний період.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Короткострокова сума заборгованості за отримані товари, послуги або виконані роботи з певним відтермінуванням платежу визначеним в договірних відносинах між контрагентами. Поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом. Заборгованість підприємства перед бюджетом по всіх видах податків, включаючи податки з працівників, ПДФО, ЄСВ та військовий збір. Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці. Нараховані, але ще не виплачені заробітні плати, аванси, премії, авансові звіти тощо. Поточні зобов'язання за розрахунки з учасниками підприємства. Розподілений, але не виплачений прибуток (дивіденди) учасникам (власникам) суб'єкта. Поворотна фінансова допомога. Згідно з Податковим Кодексом України поворотна

фінансова допомога – це сума коштів, що надійшла платникові податків за договором, який не передбачає нарахування відсотків або інших компенсацій за користування наданих коштів і є обов’язковою до повернення (пп. 14.1.257 ПКУ) [35]. Отже, короткострокові джерела фінансування підприємницької діяльності це фінансові кошти, товари, послуги та зобов’язання від банківських установ, інших суб’єктів підприємницької діяльності які надаються терміном до 12 місяців.

До довгострокових джерел фінансування суб’єктів підприємницької діяльності відносять такий запозичений капітал, зобов’язання по погашенню якого складає більше 12 місяців з дати складання балансу або пролонговані короткострокові зобов’язання підприємства, які перейшли до складу довгострокових за домовленістю сторін. При залученні довгострокових джерел фінансування важливим фактором є наявність у суб’єкта господарювання надійного джерела надходження грошових коштів та його фінансова стабільність. Як правило, залучений капітал до трьох років використовують на придбання обладнання, транспортних засобів, фінансування капітальних вкладень. Капітал з терміном залучення понад три роки використовують переважно на формування основних фондів і кошти на повернення даного кредитування будуть надходити суб’єкту господарювання протягом тривалого часу експлуатації (Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Довгострокові джерела фінансування суб’єкта підприємницької діяльності

Довгострокові джерела фінансування суб’єкта підприємницької діяльності	Банківський кредит
	Фінансовий лізинг
	Облігації
	Акції
	Грантові програми

Джерело: розроблено автором

Одним із найпопулярніших і затребуваних довгострокових джерел фінансування в Україні є банківський кредит. Середньостроковим кредит

банку вважається з терміном погашення від одного до трьох років. Довгостроковим банківським кредитом вважається залучені кошти з терміном погашення від трьох років. Як правило, довгострокове кредитування забезпечується заставою, порукою, гарантією, страхуванням тощо. Довгострокове кредитування не вимагають від суб'єктів господарювання значних організаційних заходів, але при цьому банківські установи в більшості випадків висувають додаткові умови до позичальників, відкриття рахунку у банківській установі яке надає кредит, часткової переведення оборотів, зарплатні проекти тощо.

Досить популярним серед довгострокових джерел фінансування підприємств є фінансовий лізинг. Це механізм, який дозволяє підприємствам різних форм власності і різних видів діяльності залучати від банківських установ та лізингових компаній за певну орендну плату в довгострокове користування основні засоби різного типу, як правило це техніка, обладнання тощо. Переваги даного фінансового інструменту полягає в залученні основних фондів без великих одночасних капіталовкладень. Також в даному виді кредитування відсутні поручителі та застава.

До довгострокових джерел фінансування слід віднести розміщення суб'єктами підприємницької діяльності облігацій. Облігації – це один з видів цінних паперів, що має певну вартість встановлену організацією продавцем і гарантує покупцю даного цінного паперу виплату його номінальної вартості і відсотків у вигляді грошових коштів або майна. По суті це той самий кредитний інструмент як банківський кредит, тільки кредитором виступає не банк, а інвестор. Облігації можуть бути короткостроковими на 1-2 роки, середньостроковими на 5-7 років і довгостроковими на понад 7 років. Облігації можуть випускатися підприємствами усіх передбачених законом форм власності. Власник облігацій не надається право на управління підприємством. Процентні ставки по облігаціям залежать від стабільності фінансового стану емітента, його масштабів та популярності. Відомі компанії з великим капіталом легше залучають кошти і на більш вигідніших умовах.

Також як і облігації, довгостроковим джерелом фінансування суб'єктів підприємницької діяльності виступають акції. Акція – це іменний цінний папір, який є посвідченням майнових прав власника (акціонера), стосовно акціонерного товариства. Акціонер має право на отримання частини прибутку (дивідендів) акціонерного товариства, частину його майна у випадку ліквідації, в деяких випадках акціонер має на участь в управлінні товариством. На відміну від облігацій акції мають право випускати тільки акціонерні товариства. Також даний цінний папір може змінювати свою вартість як в більшу так і в меншу сторони [55, с. 270].

Відносно новим фінансовим джерелом для бізнесу несучим в Україні є грантові програми. Грант для бізнесу – це грошові кошти або інші засоби, які передаються юридичним особам або фізичним особам підприємцям для реалізації того або іншого проекту, дослідження, поповнення оборотних коштів тощо. Як правило, гранти надаються у вигляді безповоротної фінансової допомоги. Надавачами грантів можуть бути фізичні і юридичні особи, які надають матеріальну, фінансову, організаційну допомогу заявникам. Умови використання гранту закріплюється в грантовій угоді між донором та отримувачем такої допомоги. Сума гранту може передаватись отримувачу як в національній так і в іноземній валюті.

Формування правової бази почалося в Україні ще в 1992 р. і зараз налічує близько 40 міжнародних угод. Найбільшим донором для України в перші 20 років незалежності були США, але останнім часом лідерство займає Європейський Союз та його окремі країни.

На сьогодні, в Україні можна виділити чотири типи надавачів грантової допомоги (Табл 1.3).

Це основні надавачі грантової допомоги, але перелік даних організацій, які на сьогодні веде діяльність на території України значно ширший.

Таблиця 1.3

Основні типи надавачів грантової допомоги

Тип донорів	Назва донорів
Національні донори	Міністерство Економіки України
Міжнародні донори	Міністерство міжнародних справ Канади, Агенство США з міжнародного розвитку (USAID)
	Шведська агенція міжнародного співробітництва (SIDA)
	Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ)
Міждержавні донори	Програма розвитку ООН, Міжнародна організація праці (МОП)
	Організація безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ)
	Міжнародний Вишеградський Фонд
Приватні (незалежні) донори	Мережа фондаций Відкритого суспільства (мережа Дж. Сороса)
	Фонд Чарльза Ст. Мотта

Джерело: розроблено автором

Отже, можемо зробити висновки, що в Україні є велика кількість грантових програм і їх перелік постійно збільшується. Особливий ріст надавачів грантів відбувся після повномасштабного вторгнення 24.02.2023 р. коли економіка України зазнала стрімкого падіння, була паралізована військовими діями та потребувала кошти на відновлення. Грантова допомога стала досить поширеним джерелом зовнішнього фінансування суб'єктів господарювання, відмінними рисами яких є безповоротність, безоплатність і цільове спрямування переданих ресурсів.

1.3 Державне регулювання джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності

Абсолютно всі форми джерел фінансування суб'єктів господарської діяльності, як внутрішні так і зовнішні, регулюються державою за допомогою законодавчих та нормативно-правових актів, постанов уряду тощо. Враховуючи специфіку економіки України як країни що розвивається, законодавство в даному питанні постійно змінюється, адоптується і розвивається з метою знаходження консенсусу між державою як основним регулятором та суб'єктами господарської діяльності. Державне регулювання фінансових ресурсів є одним із вагомих впливів на розвиток підприємництва в Україні, що безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток країни в цілому. Для забезпечення з боку держави позитивного впливу на якість і темпи економічного зростання, регулювання даного питання потребує формування відповідної сучасної системи регулювання процесом залучення фінансових ресурсів підприємствами.

Формування статутного капіталу детально регулюється такими положеннями нормативно-правових актів як Закон «Про господарські товариства», Закон «Про акціонерні товариства», Закон «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Господарським кодексом України та самим статутом підприємства.

Згідно із Законом України №2275-VIII від 06.02.2018 р. «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» розмір статутного капіталу товариства складається з номінальної вартості часток його учасників, виражених у національній валюті України [45]. На сьогоднішній день законодавством не передбачено розмір мінімального статутного капіталу для товариств. Розмір частки прописується у статуті товариства в номінальній вартості та у відсотках додатково, при чому що співвідношення номінальної вартості учасника має відповідати прописаним у статуті відсоткам. Вкладом учасника можуть бути як гроші, так і цінні папери та інше майно, якщо інше

не встановлено законодавством. Вклад у негрошовій формі повинен мати грошову оцінку і погоджений всіма учасниками товариства на загальних зборах. Законом заборонено учаснику брати позику у товариства або поруку від товариства за позиками, кредитами від третіх осіб з метою оплати своєї частки в статутний капітал.

Одне з джерел фінансування товариства внутрішніми ресурсами є залучення додаткового капіталу. При виникненні такої потреби в процесі господарської діяльності товариства власники мають право збільшити статутний капітал до необхідного рівня. Згідно із законодавством, збільшення статутного капіталу учасниками дозволяється за умови відсутності у них заборгованості по внескам своїх часток за попередній період у всіх власників компанії. Прийняття рішення про збільшення статутного капіталу приймається на загальних зборах учасників товариства. При чому що товариство не може збільшувати статутний капітал, якщо воно володіє часткою у власному статутному капіталі. При збільшенні статутного капіталу за рахунок додаткових вкладів номінальна вартість частки учасника може бути збільшена на суму, що дорівнює або менша за вартість додаткового вкладу такого учасника.

Також, внутрішнім джерелом фінансування товариства є збільшення статутного капіталу без додаткових вкладів за рахунок нерозподіленого прибутку. В такому разі, склад учасників товариства та співвідношення розмірів їхніх часток у статному капіталі не змінюються і лишаються на попередньому рівні. Так само, товариство може залучити додаткові кошти придбавши частку у власному статутному капіталі без його зменшення, але за умови, що за день до такого придбання товариство сформує резервний капітал у розмірі ціни придбання викупленої частки, при чому даний капітал не може використовуватись для здійснення виплат на користь учасників такого товариства. Рішення про збільшення статутного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку або за рахунок сформованого резервного фонду укладається за одностайним рішенням всіх учасників на загальних зборах.

Також, в процесі господарської діяльності, статутний капітал може бути збільшений за рахунок внутрішніх джерел. Рішення про збільшення статутного капіталу приймається загальними зборами учасників з внесенням відповідних змін до статуту товариства. Розмір статутного капіталу із залученням додаткових внесків здійснюється шляхом додаткової емісії акцій, без залучення додаткових внесків статутний капітал збільшується шляхом підвищення номінальної акції вартості акцій за рахунок нерозподіленого прибутку. Акціонерне товариство має право збільшувати статутний капітал тільки після реєстрації звітів про результати попередніх випусків акцій. Так само як і товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство має право викупити власні акції за рахунок резервного капіталу, тим самим збільшивши статутний капітал, при умові, що на день викупу товариство сформує резервний капітал достатній для викупу номінальної вартості акцій. Згідно законодавства, резервний капітал акціонерного товариства повинен складати не менше ніж 15 % від статутного капіталу і накопичується шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку. При досягненні мінімального розміру резервного капіталу, подальші відрахування в даний фонд повинні бути не меншими ніж 5 % від суми річного чистого прибутку [36].

Джерело фінансування суб'єктів підприємницької діяльності у вигляді амортизаційних відрахувань за основними фондами і нематеріальних активах виникає в результаті використання підприємством вивільнених активів із основних фондів у вигляді фінансових ресурсів, які залишаються на поточних рахунках суб'єкта у складі виручки від реалізації товарів, послуг та робіт. Згідно з Податковим кодексом України п.п. 14.1.138 вартість основних засобів які підлягають амортизації складають не менше ніж 2500 гривень [43]. П.п. 138.3.3 п. 138.3 ст. 138 Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року визначено по групах мінімально допустимі строки амортизації основних засобів і необоротних активів, основні з них наведені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Мінімально допустимі терміни амортизації основних засобів та нематеріальних активів

№ групи	Тип основних засобів	Мінімальний термін
Група 1	Земельні ділянки	мінімально допустимі строки корисного використання не встановлені
Група 2	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15 років
Група 3	Будівлі/ споруди/ передавальні пристрої	20 років/15 років/10 років
Група 4	Машини та обладнання	5 років
Група 5	Транспортні засоби	5 років
Група 6	Інструменти, прилади, інвентар, меблі	4 роки
Група 7	Тварини	6 років
Група 8	Багаторічні насадження	10 років
Група 9	Інші основні засоби	12 років
Група 10	Бібліотечні фонди, збереження Національного архівного фонду України	мінімально допустимі строки корисного використання не встановлені
Група 11	Малоцінні необоротні матеріальні активи	мінімально допустимі строки корисного використання не встановлені
Група 12	Тимчасові споруди	5 років
Група 13	Природні ресурси	мінімально допустимі строки корисного використання не встановлені
Група 14	Інвентарна тара	6 років
Група 15	Предмети прокату	5 років
Група 16	Довгострокові біологічні активи	7 років

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Існує декілька методів нарахування амортизації основних засобів. Кожне підприємство в праві обирати самостійно будь-який з дозволених законодавством методів з урахуванням оптимального шляху отримання

економічної вигоди та її використання, сприяти прискоренню оновлення основних засобів.

Найпоширенішим методом нарахування амортизації є прямолінійний. Вартість об'єкта амортизації списується рівними частинами протягом всього періоду експлуатації. Даний метод простий у розрахунках, амортизаційні відрахування рівномірно розподіляються між обліковими періодами, що забезпечує стабільний вплив на собівартість продукції, дохід та прибуток підприємства. Але одночасно, даний метод не враховує можливості виробничої потужності в різні періоди використання основних фондів і необхідність збільшення витрат на ремонт та обслуговування в останні роки служби об'єкта [11, с. 189].

При використанні метода залишкової вартості визначається річна сума амортизації об'єкта виходячи із залишкової вартості об'єкта на початок звітного року, норма річної амортизації множиться на річну суму амортизаційних відрахувань об'єкта основного засобу. При використанні даного методу є обов'язковим наявність ліквідаційної вартості об'єкта основних фондів [11, с. 190].

Метод прискореного зменшення залишкової вартості по суті є різновидом зменшення залишкової вартості, амортизаційні відрахування розраховуються методом прямолінійного списання та передбачає визначення амортизації виходячи із залишкової вартості об'єкта на початок звітного періоду або первісної вартості на дату початку нарахування щодо введення протягом року об'єктів і подвійної річної норми амортизації [11, с. 191].

Кумулятивний метод розраховується шляхом визначення річної суми амортизації множенням амортизованої вартості на кумулятивний коефіцієнт, який розраховується методом ділення залишкової до кінця терміну служби об'єкта років на кількість років його корисного використання. Даний метод амортизації вважається з точки бухгалтерського обліку найпрогресивнішим, так як найбільше навантаження на основні засоби припадають на перші роки використання, тому що об'єкти є в новому стані. Накопичуються грошові

кошти на заміну або оновлення такого об'єкту знижуючи вплив інфляції та акумулюються грошові кошти для забезпечення можливих витрат на ремонт і обслуговування об'єкта в останні роки його служби [11, с. 191].

Виробничий метод амортизації використовують при нарахуванні на окремі види основних засобів, як правило це виробниче обладнання та інше устаткування. Метод полягає в тому, що підставою для амортизаційних відрахувань є загальна кількість виготовлення за весь період його експлуатації у одиницях виміру. Тобто сума амортизації за період обчислюється за допомогою кількості фактично виготовленої продукції та виробничої ставки амортизації [11, с. 193].

Важливо відмітити, що згідно чинного законодавства, у податковому обліку не нараховується амортизація на об'єкти основних фондів, які в даний звітний період знаходяться на консервації чи капітальному ремонті, тобто не експлуатуються для ведення господарської діяльності суб'єктом підприємницької діяльності [37].

Важливим інструментом зовнішнього залучення коштів є короткострокові джерела фінансування. Виділимо декілька основних джерел зовнішнього фінансування (Табл.1.5).

Таблиця 1.5.
Зовнішні короткострокові джерела фінансування підприємства

Зовнішні короткострокові джерела фінансування підприємства	Дебіторська заборгованість
	Кредиторська заборгованість
	Поточні зобов'язання з розрахунку з бюджетом
	Поточні зобов'язання з розрахунку оплати праці
	Поточні зобов'язання з розрахунку з учасниками підприємства
	Короткострокові кредити банків
	Поворотна фінансова допомога

Джерело: розроблено автором

Одним із короткострокових джерел зовнішнього залучення коштів суб'єктом підприємницької діяльності є ефективне управління кредиторською та дебіторською заборгованістю.

Відповідальність за несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості регулює Закон України №2921-III від 10.01.2002 р. [40]. Так, наприклад в стаття 1 даного закону встановлено, що за невиконання грошових коштів в терміни встановлені в договорі між сторонами, неплатник несе відповідальність у вигляді пені погодженої сторонами. Одночасно з цим, в статті 3 даного закону передбачено, що нарахування пені не може бути вищим ніж подвійна облікова ставка Національного банку України за період в який нараховувалась пеня. Згідно із Законом України №2478-VI від 09.07.2010 р. «Про Національний банк України» облікова ставка Національного банку України - один із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів [41]. Пеня нараховується по такому принципу (формала 1.1):

$$П = (ВОС / КДР) * КДП \quad (1.1)$$

де П - пеня;

ВОС – відсоток облікової ставки;

КДР – кількість днів в році;

КДП – кількість днів прострочки.

Так, наприклад, станом на 29.11.2023 року, облікова ставка НБУ становить 16 % річних. Якщо припустимо, одна сторона має прострочені грошові зобов'язання перед іншою стороною у розмірі 50 000 грн., термін заборгованості становить 30 днів, то ми можемо провести такі розрахунки:

$$П = (16 \% / 365) * 30 = 1,32 \% ; 50\ 000 \text{ грн} * 1,32 \% = 660 \text{ грн};$$

Тобто сторона яка вчасно не отримала грошові кошти в сумі 50 000 грн. протягом 30 днів з моменту настання зобов'язань, має право стягнути з неплатника пеню в розмірі 660 грн.

Як і дебіторська заборгованість, однією з форм джерел внутрішнього фінансування суб'єкта підприємницької діяльності може виступати кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість – це грошові зобов'язання підприємства перед іншими юридичними, фізичними особами або державою за надані ними товари, послуги, роботи за якими необхідно сплатити в певний строк. Принцип кредиторської заборгованості полягає в тому, що за допомогою відтермінування платежу перед кредиторами за придбану продукцію або виконані послуги чи роботи підприємство сплачує грошові кошти через певний період часу, таким чином вивільняючи фінансові ресурси на певний короткостроковий період часу перенаправляючи їх на інші господарські потреби підприємства.

Кредиторська заборгованість, так само як і дебіторська заборгованість, регулюється Законом України №2921-III від 10.01.2002 р. [41]. Тобто підприємство може бути притягнуто до відповідальності за прострочення своїх зобов'язань перед іншими суб'єктами за надані товари, послуги, роботи.

Також, окрім залучення коштів з кредиторської та дебіторської заборгованостей, як короткострокові джерела фінансування суб'єкти підприємницької діяльності можуть використовувати також інші поточні зобов'язання підприємства такі як поточні зобов'язання розрахунку з бюджетом.

Згідно з розділом V ст. 181, 182 Податкового кодексу України, реєстрація платником податку на додану вартість може бути як добровільна так і обов'язкова [35]. Будь-яка особа яка планує або веде господарську діяльність має право стати платником ПДВ. Загальна ставка ПДВ в Україні складає 20 % (Розділ V, ст. 193.1 ПКУ), також на певні види товарів, робіт та послуг діють ставки 14 %, 7 % та 0 %.

Податковий кредит формується в процесі господарської діяльності у разі придбання підприємством товарів та послуг, необоротних активів, ввезення товарів або необоротних активів на митну територію України (Розділ V, ст. 198 ПКУ). Підприємство яке має податковий кредит має право на

бюджетне відшкодування (Розділ V, ст. 14 ПКУ), для цього подається контролюючому органу податкова декларація та заява на відшкодування, яка вноситься до реєстру протягом операційного дня їх отримання. Повернення узгоджених сум бюджетного відшкодування здійснюється у черговості внесення заяв до реєстру [35].

У разі ввезення товарів на митну територію України, податкові зобов'язання виникають в момент подання митної декларації, ПДВ в цьому випадку сплачується на єдиний казначейський рахунок в цей же день (Розділ V, ст. 206 ПКУ). Експорт товарів з України оподатковується за нульовою ставкою ПДВ [35].

Податок на прибуток підприємств один із основних податків. Це прямий податок, який сплачується підприємствами з прибутку одержаного від господарської діяльності. Регулюється Податковим кодексом України розділ III, ст. 133-142 [35]. Платниками податку на прибуток є юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність як на території України так і за її межами (Розділ III, ст. 133 ПКУ). Базова ставка податку на прибуток складає 18 %, Ставки 0, 4, 5, 6, 12, 15, 18 і 20 відсотків застосовуються до доходів нерезидентів та прирівняних до них осіб із джерелом їх походження з України (Розділ III, ст. 136 ПКУ). Даний податок розраховується платником самостійно згідно із діючою ставкою. Звітні періоду податку на прибуток є квартал, півріччя, три квартали, рік. Обчислюється податок шляхом розрахунку різниці між доходом, собівартістю продукції та витрат (формула 1.2):

$$\text{ПнП} = \text{ДП} - \text{СП} - \text{ВП}; \quad (1.2)$$

де ПнП – податок на прибуток;

ДП – дохід підприємства;

СП – собівартість продукції;

ВП витрати підприємства.

До витрат підприємства які зменшують податок на прибуток належать витрати, які пов'язані з господарською діяльністю підприємства, наприклад, оренда, реклама, маркетингові платежі, заробітна плата тощо, а також

амортизаційні відрахування. Декларація з податку на прибуток подається протягом 60 днів з моменту настання останнього дня звітного періоду. Оплачується податок на прибуток протягом 10 днів з дати подання декларації.

Відповідно до Закону України №2464-VI від 08.07.2010 р. «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [43]. Ставка ЄСВ на сьогодні складає 22 % від суми заробітної плати. Податок на доходи фізичних осіб, загальнодержавний податок, який застосовується до всіх громадян України і нерезидентів, які отримують дохід на території України. Регулюється розділом IV, ст. 162-179 Податкового кодексу України. Базова ставка становить 18 % від офіційного доходу фізичних осіб, але в деяких випадках може складати 0, 5, 9 % (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Діючі ставки ПДФО

Ставки ПДФО			
18 %	9 %	5 %	0 %
Сплачується із зарплати та інших доходів громадян, а також за продаж третього та наступного об'єкта нерухомості або авто за рік	Дивіденди нерезидентам, суб'єктам, які є неплатниками податку на прибуток, зокрема платникам єдиного податку.	Продаж об'єктів нерухомості яка була у власності менше ніж 3 роки. Продаж другого об'єкта нерухомості або авто за рік. Спадщина, подарунки від осіб які не входять до першого другого кола родичів	Подарунки, спадщина від близьких родичів. Продаж першого об'єкта нерухомості або автомобіля за рік .

Джерело: розроблено автором на основі [43]

В структурі наповнення ПДФО Державного бюджету України складає 11 %. Розподіляється даний податок 60 % у місто, ОТГ або район де зареєстроване підприємство або підприємець, 15 % іде в бюджет області, 25 % в Державний бюджет України. Податок сплачується підприємством під час виплати підприємством доходу (заробітної плати) найманому працівнику. В

разі не нарахування або несплати ПДФО податковий агент має сплатити штраф у розмірі 25 % від несплаченої суми податку.

ВЗ – військовий збір, це обов'язковий податок, який введено в дію Законом України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII „Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи” [42]. Підпунктом 168.1.1 пункту 168.1 статті 168 ПКУ передбачено, що податковий агент, який нараховує (виплачує, надає) оподатковуваний дохід на користь платника, зобов'язаний утримувати збір із суми такого доходу за його рахунок у розмірі 1,5 % від суми об'єкта оподаткування. Метою введення даного податку є додаткове фінансування військових потреб України.

Поточні зобов'язання з розрахунку з учасниками підприємства регулюється Законом України №2275-VIII від 06.02.2018 р. «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та Закону України №514-VI від 17.09.2008 р. «Про акціонерні товариства» [45].

Згідно ст. 26 ЗУ №2275-VIII від 06.02.2018 р., виплата дивідендів учасникам товариства здійснюється за рахунок чистого прибутку суб'єкта підприємницької діяльності відповідно до розміру часток учасників які прописані у статуті підприємства. Виплачується дивіденди грошовими коштами, якщо інше не було прийнято одностайним рішенням учасниками підприємства на загальних зборах. Дивіденди виплачуються в будь-який період, що є кратним кварталу. Терміни виплати не повинні перевищувати шість місяців з моменту прийняття рішення про виплату, якщо інше не встановлено статутом підприємства [45].

Розрахунок з учасниками підприємства передбачає оподаткування у вигляді сплати наступних податків (п.п. 57.11 ПКУ):

- Податок на прибуток у розмірі 18 % нараховується від суми дивідендів які підлягають виплаті і сплачуються до або в момент виплати дивідендів;

- Якщо учасник або учасники підприємства є нерезидентами України, то підприємство повинно нарахувати на суми дивідендів податок на доходи нерезидентів у розмірі 15 %;
- Якщо дивіденди виплачуються фізичній особі, то товариство повинно сплатити ПДФО у розмірі 5 % від суми виплат;
- Військовий збір виплачується як резидентами так і нерезидентами України у розмірі 1,5 % від суми дивідендів у день їх виплати учасникам;
- Як правило, виплати дивідендів не оподатковується ПДВ, але якщо виплата дивідендів виконується в натуральній формі у вигляді активів підприємства, то дана операція оподатковується ПДВ,

З метою залучення додаткових джерел фінансування, учасники підприємства мають право не розподіляти прибуток підприємства за певний період часу або розподіляти лише певну його частину. Також, учасниками підприємства може бути прийняте рішення про розподіл прибутку за певний період діяльності суб'єкта, але виплатити дивіденди через 6 місяців або більший термін визначивши це у статуті підприємства, таким чином залучивши розподілений прибуток підприємства як короткострокове джерело фінансування.

На відміну від товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, виплати дивідендів у акціонерному товаристві виплачується акціонеру з чистого прибутку з розрахунку на одну належну йому акцію в залежності від їх типу. Якщо мова йдеться про прості акції, то виплата здійснюється з чистого прибутку звітного року або нерозподіленого прибутку попередніх періодів на підставі рішення загальних зборів акціонерного товариства у строк, який не перевищує шість місяців з моменту прийняття рішення про виплату дивідендів. Виплата дивідендів по привілейованим акціям виконується з чистого прибутку звітного року товариства протягом шести місяців після закінчення такого періоду. В разі відсутності або недостатності чистого або нерозподіленого прибутку, виплати по

привілейованим акціям виконується за рахунок резервного капіталу товариства. Рішення про виплату дивідендів по простих акціях і розмір таких виплат приймається на загальних зборах товариства. Розмір дивідендів за привілейованими акціями визнається в статуті акціонерного товариства.

При виплаті дивідендів, учасники товариства сплачують податок у вигляді ПДФО. Якщо дивіденди виплачує компанія резидент України яка перебуває на загальній системі оподаткування, то розмір податку складає 5 % від суми виплати. Якщо дивіденди виплачує нерезидент України, то розмір ПДФО складає 9 %. Також, в обох випадках, обов'язковим є сплата військового збору у розмірі 1,5 %.

Короткострокові кредити банків є зовнішньою формою джерел фінансування суб'єктів господарської діяльності термін погашення яких становить до 12 місяців. Підприємства використовують їх, як правило, для подолання тимчасових труднощів які виникають у зв'язку з витратами на виробництво, ненадходження планових коштів у вигляді оплати дебіторської заборгованості тощо. Надання кредитів регулюється Законом України №2121-III від 07.12.2000 р. «Про банки і банківську діяльність», нормативними актами Національного банку України, статутами комерційних банків та кредитними договорами [38]. Закон України визначає банківський кредит як будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів із такої суми. Як правило, комерційні банки надають овердрафт у розмірі до 40 % від суми обороту по рахунку, не вимагаючи заставу. Договір як правило підписується на один рік, з обов'язковим погашення раз в 30 днів. Банки застосовують разову комісію яка складає 0,5-1 % від суми кредиту та річним відсотком в межах 20 %. Підприємство у свою чергу використовує дані кошти для підтримки операційної діяльності суб'єкта, а саме, оплата заробітних плат, податків тощо.

Банківське кредитування буває також середньостроковим від одного до трьох років та довгостроковим від трьох роки. Так само як і короткострокові банківські кредити регулюється Законом України №2121-III від 07.12.2000 р. «Про банки і банківську діяльність», нормативними актами Національного банку України, статутами комерційних банків та кредитними договорами [38]. Підприємства залучають довгострокове кредитування з метою придбання обладнання, транспортних засобів, фінансування капітальних вкладень, формування основних фондів. Довгострокове кредитування надається в більшості випадків під заставу майна або гарантії і під певний річний відсоток за користування коштами. Вартість кредитних коштів в певній мірі залежить від облікової ставки Національного банку України. Чим вища облікова ставка НБУ тим дорожче вартість кредитних коштів які надаються банками суб'єктам господарювання. Останній раз облікова ставка змінювалась 27.10.2023 р. і станом на сьогодні становить 16 % річних. Найнижча облікова ставка в історії України була встановлена 12.06.2020 р. і становила 6 % річних [28].

Важливу роль у кредитуванні підприємницької діяльності відіграє державна програма «Доступні кредити 5-7-9 %», яка за ініціативи Президента України та Кабінету Міністрів України була започаткована 03.02.2023 р. (Рис. 1.2)

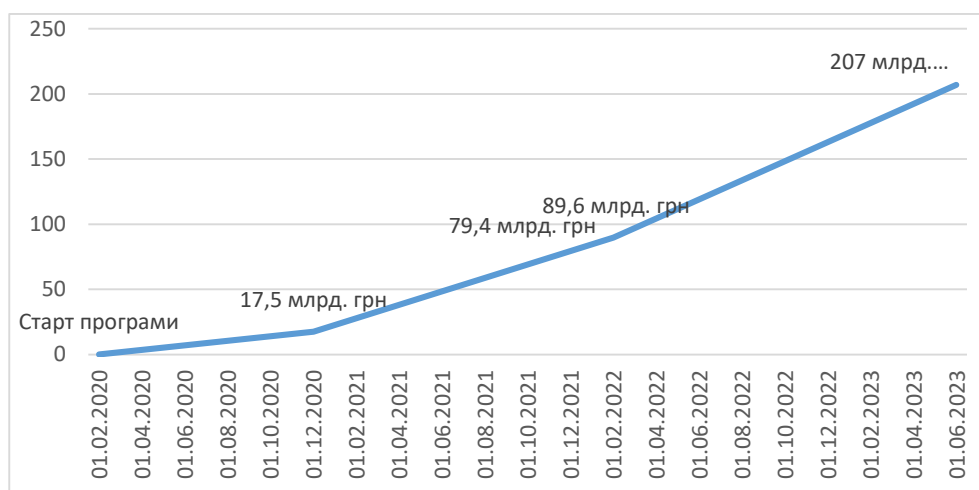

Рис. 1.2. Динаміка росту пільгового кредитування

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Отже, на зображенні можна побачити, що основна тенденція пільгового кредитування припала на період повномасштабного вторгнення і за цей час склала 117,4 млрд. грн. із 207 млрд. грн. за весь період дії програми. Ця тенденція пов'язана з тим, що 12.02.2023 р. Кабінет Міністрів України ввів постанову згідно з якою на час діє військового стану ставка за державними кредитами становила 0 % та 5 % через 6 місяців після закінчення такого стану. Щоправда, Уряд України скасував цю постанову 15.03.2023 р. таким чином повернувшись до ставки 5-7-9 % річних. Механізм пільгової ставки полягає в тому, що банківська установа погоджує кредитну програму суб'єкту господарської діяльності за річною ставкою відштовхуючись від облікової ставки НБУ, тобто не менше ніж 16 % річних, підприємство сплачує лише пільгову ставку 5-7-9 % в залежності від програми, держава в свою чергу компенсує банківській установі різницю між кредитними відсотками та пільговими відсотками за якими сплачує підприємство. Пільгова ставка 9 % річних діє для поповнення обігових коштів всіх підприємств з можливістю зменшення до 7 % річних за умови створення нових робочих місць, ставка 7 % річних діє про кредитам спрямовані на інвестиційні цілі з можливістю зниження ставки до 5 % річних за умови створення нових робочих місць. Максимальний розмір кредитування для всіх суб'єктів підприємництва складає 60 млн. грн.

Фінансовий лізинг - вид правових відносин, за якими лізингодавець зобов'язується відповідно до договору фінансового лізингу на строк та за плату, визначені таким договором, передати лізингоодержувачу у володіння та користування як об'єкт фінансового лізингу майно, що належить лізингодавцю на праві власності та набуте ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем, або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (ЗУ №1953-ІХ від 14.12.2021 р. «Про фінансовий лізинг») [54]. Відносини між лізингодавцем та лізингоодержувачем, також регулюються положеннями Цивільного кодексу України, Господарського

кодексу України. Державне регулювання та нагляд на ринку фінансового лізингу здійснює Національний банк України відповідно до Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [46].

Суб'єкти підприємницької діяльності в Україні, як правило користуються фінансовим лізингом як джерелом довгострокового залучення коштів з метою залучення до господарської діяльності без великих капіталовкладень виробничого обладнання, транспорту, інших основних фондів. Об'єкт фінансового лізингу передається у строк протягом якого амортизується не менше 75 % його первинної вартості, залишкова вартість об'єкта фінансового лізингу на момент закінчення строку дії договору фінансового лізингу, передбаченого таким договором, становить не більше 25 відсотків первісної вартості такого об'єкта фінансового лізингу. Об'єктом фінансового лізингу може бути майно, що відповідає критеріям основних засобів. Фінансовий лізинг має ряд переваг для лізингоодержувача (Рис. 1.3).

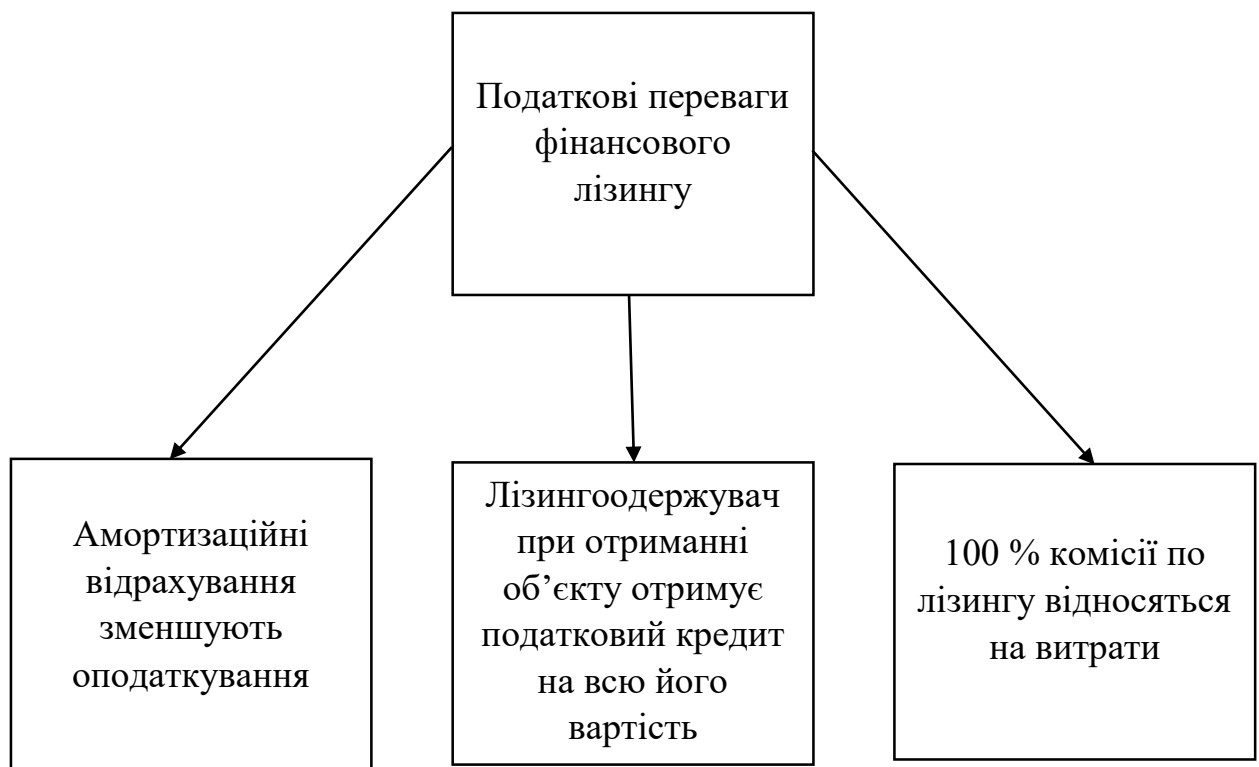

Рис. 1.3 Переваги фінансового лізингу

Джерело: розроблено автором

Також, підприємства для залучення додаткових коштів можуть використовувати механізм зворотного лізингу, що передбачає продаж непотрібних підприємству основних фондів.

Грантові програми можна відносити до довгострокових джерел залучення коштів, хоча дані джерела існують в Україні з 1992 р. широкого попиту вони здобули саме при повномасштабному вторгненні РФ. Найпоширенішим грантом в Україні на сьогодні є державна грантова підтримка переробних підприємств та створення. На відміну від інших грантів наведених в таблиці 2.3 державні програми надання грантів не є безповоротними і надаються за певних умов. На даний момент державні гранти в Україні можна поділити на п'ять типів (Рис. 1.4).

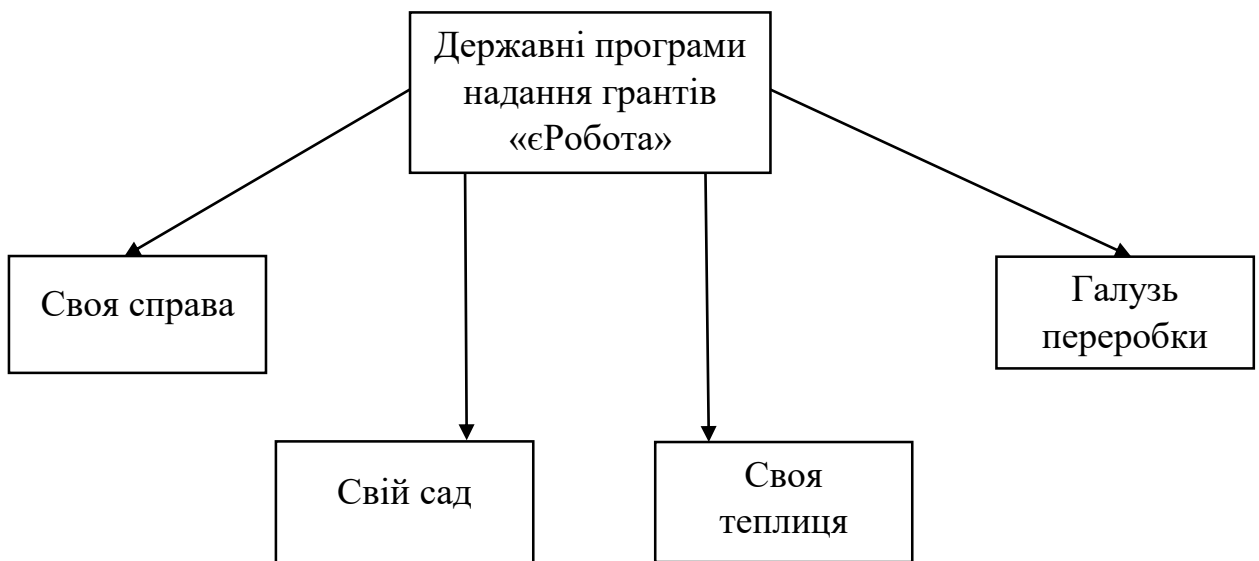

Рис. 1.4 Державні грантові програми України

Джерело: розроблено автором

Так, згідно постанови Кабінету Міністрів України №738 21.06.2023 р. «Деякі питання надання грантів бізнесу», розмір гранту видається бізнесу відповідно до його запиту [52].

Державний грант на відкриття своєї справи має бути не менше ніж 50 тис. грн., 150 тис. грн. видається у разі зобов'язання гранти створити одне

робоче місце, 250 тис. грн. надається при умові створенням підприємством не менше двох робочих місць.

Фінансування по програмі свій сад надаються у розмірі не більше ніж 10 млн. грн. і за умови висадки не більше 25 га насаджень з встановленням систем зрошення та водозабору. Гранти покривають не більше 70 % даної програми.

Гранти для створення або розвиток тепличного господарства надаються в сумі до 7 млн. грн. для будівництва теплиці від 0,4 до 2,4 га.

Гранти на створення або розвиток переробного підприємства надаються державою в сумі до 8 млн. грн. при умові створення до 25 робочих місць. За умовами програми перша тисяча заявок фінансуються державою в розмірі 70 % від вартості бізнес-плану, всі наступні заявки фінансуються державою у розмірі 50 %.

Умови надання грантів різняться, але загальними умовами є складання чіткого бізнес-плану, наявність або реєстрація в короткі терміни підприємства, оформлення певної кількості найманих працівників на повний робочий день, сплата податків ПДФО, ЄСВ та ВЗ по новим створеним робочим місцям тощо.

Отже, державне регулювання джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності в Україні є досить розвиненим і всебічним, державне регулювання присутнє у всіх сферах господарської діяльності, як у залученні власного капіталу так і в зовнішніх джерелах фінансування, але українська економіка яка перейшла з планової на ринкову відносно нещодавно потребує впровадження всеосяжних реформ, вдосконалення законодавства, запозичення досвіду розвинених країн тощо.

РОЗДІЛ II АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Аналіз джерел фінансування на прикладі ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг»

Товариство з обмеженою відповідальністю було засноване 18 грудня 2020 р. в м. Дніпро, Україна за результатами установчих зборів засновників. Згідно протоколу встановлено, що компанія має трьох власників. Предмет діяльності та мета визначаються Статутом. Основна мета згідно зі Статутом підприємства – це отримання прибутку. Для забезпечення діяльності компанії засновниками було сформовано статутний капітал у розмірі 300 000 гривень. Видами економічної діяльності компанії згідно КВЕД-2010 є: 46.90 – Неспеціалізована оптова торгівля; 46.49 - Оптова торгівля іншими товарами господарського призначення; 46.19 - Діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту; 46.18 – Діяльність посередників, що спеціалізуються в торгівлі іншими товарами. Основним видом діяльності ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг» є КВЕД 46.90 – Неспеціалізована оптова торгівля. З 01 січня 2021 р. компанія має статус платника податку на додану вартість (ПДВ). Згідно Виписки з Єдиного державного реєстру від 18.12.2020 р. підприємству було присвоєно ідентифікаційний код юридичної особи:43971154.

На основі 2021-2023 рр. проаналізуємо фінансовий стан підприємства та джерела фінансування суб'єкта підприємницької діяльності ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг», для чого використаємо фінансову звітність малого підприємства, а саме, річні звіти за 2021-2022 рр. та звіт за 3 кв. 2023 р. (додаток А,Б,В). В таблиці 2.1 занесені 6 основних показників балансу підприємства пасиву і активу, а також сам баланс на кінець звітного періоду (Табл. 2.1).

Як бачимо з таблиці 2.1 всі показники показують тенденції росту, окрім довгострокових зобов'язань суб'єкта, які за підсумками 3 кварталів 2023 р. не збільшились в порівнянні з 2022 р. Також, в 2023 р. практично не зросли поточні зобов'язання підприємства.

Таблиця 2.1

Основні фінансові показники ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг» тис. грн. 2021-2023 рр.

№	Назва розділу звіту	2021 р.	2022 р.	3 кв. 2023 р.
1	Необоротні активи	0,0	789,7	4286,2
2	Оборотні активи	3409,4	17649,4	19149,8
3	Власний капітал	3335,7	9244,1	14167,8
4	Довгострокові зобов'язання	0,0	1600	1600
5	Поточні зобов'язання	73,7	7595,0	7668,2
6	Баланс	3409,4	18439,1	23436,0

Джерело: розроблено автором

Необоротні активи за підсумками 3 кварталу 2023 р. склали 4286,2 тис. грн., що на 442 % більше ніж у 2022 р. Сума необоротних активів в 2023 р. складається з незавершених капітальних інвестицій в сумі 2917,5 тис. грн. та основних засобів на 1368,7 тис. грн., сума основних засобів була зменшена в 2023 р. на 118,4 тис. грн. за рахунок амортизаційних відрахувань.

Згідно оборотно-сальдової відомості до незавершених капітальних інвестицій відноситься виробниче обладнання яке придбано, але ще не введено в експлуатацію, до основних засобів відноситься вантажний автомобіль на суму 697,5 тис. грн. та витрати на капітальний ремонт складських приміщень у сумі 671,2 тис. грн.

Оборотні активи в 2023 р. складають 19149,8 тис. грн., що на 8,5 % більше ніж у 2022 р. (табл. 2.2).

Запаси готової продукції в 2023 р. були зменшені на 23 % в порівнянні з 2022 р., натомість збільшилась дебіторська заборгованість на 124 %. В 2023 р. практично відсутній податковий кредит та залишок коштів на рахунках підприємства. Додався актив витрати майбутніх періодів, що включає в себе розробку концепту власної торгової марки (додаток А, Б, В).

Таблиця 2.2

Оборотні активи ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» 2021-2023 рр.

№	Вид оборотних активів	2021 р.	2022 р.	3 кв. 2023 р.
1	Запаси	1736,6	8629,9	6678,0
2	Дебіторська заборгованість	543,0	5200,1	11634,0
3	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	155,6	482,6	11,0
4	Інша поточна дебіторська заборгованість	195,5	0,0	37,9
5	Гроші та їх еквівалент	778,7	3336,8	269,5
6	Витрати майбутніх періодів	0,0	0,0	519,4

Джерело: розроблено автором

Власний капітал ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» збільшився за підсумками 3 кварталів 2023 р. на 53 % в порівнянні з 2022 р. (табл. 2.3), (додаток А, Б, В).

Таблиця 2.3

Власний капітал ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» 2021-2023 рр.

№	Тип власного капіталу	2021 р.	2022 р.	3 кв. 2023 р.
1	Статутний капітал	3000	3000	3000
2	Нерозподілений прибуток	335,7	6244,1	11167,8

Джерело: розроблено автором

Як бачимо з таблиці 2.3 власний капітал підприємства збільшується за рахунок нерозподіленого прибутку.

Також проаналізуємо звіти про фінансові результати ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» за 2021-2023 рр. (табл. 2.4), (додаток А, Б, В).

Чистий дохід підприємства за 3 квартали 2023 р. менший ніж за повний 2022 р. на 12 %, але прогнозовано по підсумках повного року підприємство матиме приріст орієнтовно 15-20 %. Одночасно з цим, значно виросли витрати

підприємства з 4190,1 тис. грн. за 2022 р. до 5458,1 тис. грн. за 3 квартали 2023 р., що на 30 % більше, прогнозовано по підсумках року витрати виростуть на 65-70 % у порівнянні з попереднім роком. Дана тенденція пов'язана з розширенням господарської діяльності підприємства, що спричинило збільшення витрат на транспортні витрати, заробітні плати, податки тощо, прийнято рішення про запуск власного виробництва під власною торговою маркою, що спричинило значні фінансові вкладання на розробку концепту дизайну, програмного забезпечення (додаток А, Б, В).

Таблиця 2.4

Фінансові результати ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» 2021-2023 рр.

№	Фінансові результати	2021 р.	2022 р.	3 кв. 2023 р.
1	Чистий дохід	3975,6	37130,20	32580,5
2	Собівартість реалізованої продукції	3090,0	25734,80	22198,7
3	Інші витрати	476,2	4190,1	5458,1
4	Фінансовий результат до оподаткування	409,4	7205,3	4923,7
5	Податок на прибуток	73,7	1296,9	-
6	Чистий прибуток	335,7	5908,4	-

Джерело: розроблено автором

Компанія ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» в зв'язку з веденням господарської діяльності, розвитком підприємства, постійної реалізації нових проектів тощо, активно використовує різні джерела фінансування підприємства. Компанія залучає як внутрішні так і зовнішні джерела фінансування (Рис. 2.1).

Першим джерелом фінансування ТОВ «ЕЛМА Трейдинг», як і у більшості новостворених підприємств, було формування статутного капіталу товариства. На загальних зборах учасників підприємства від 18.12.2020 р. було прийнято одностайне рішення до статутного капіталу 300 тис. грн. Кожен із учасників зробив свої внески протягом трьох днів, таким чином закінчивши формування статутного капіталу.

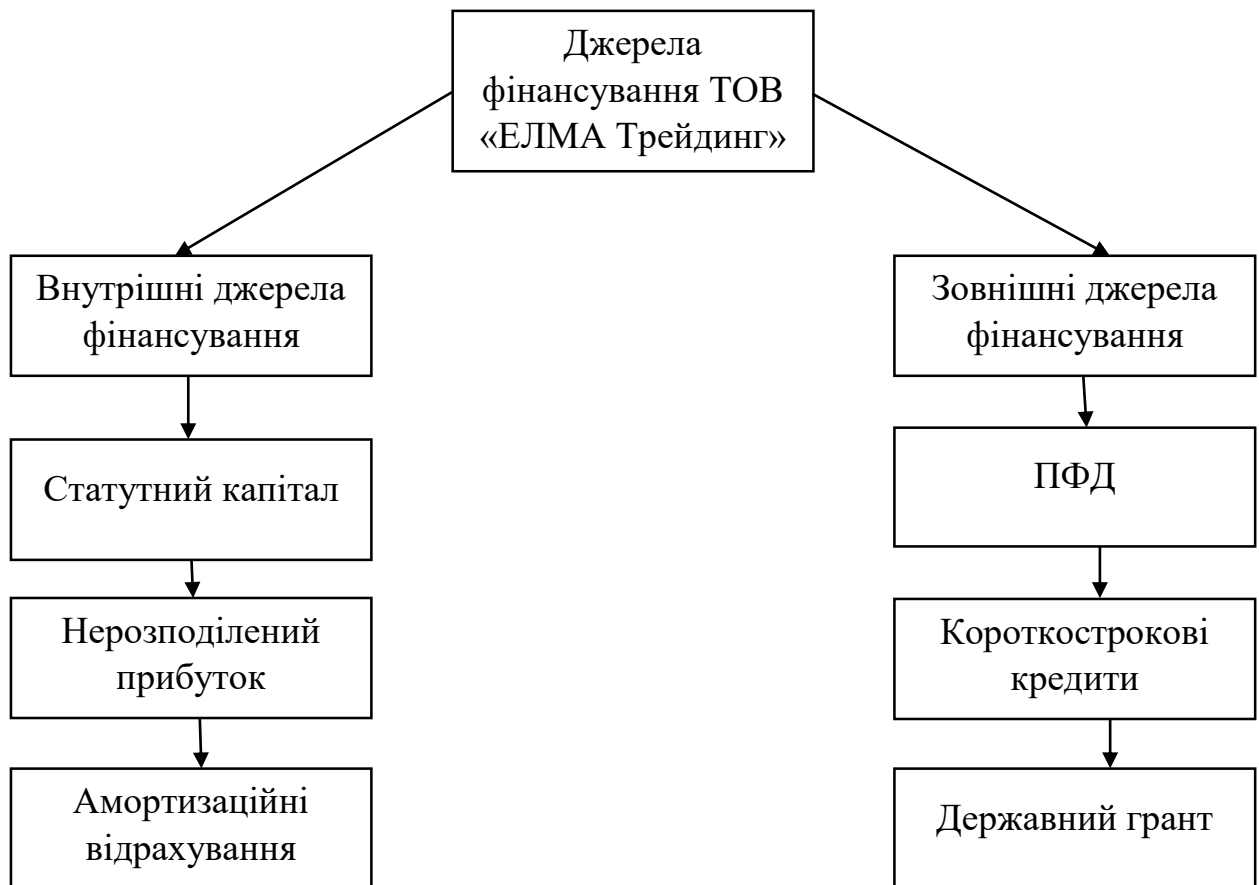

Рис. 2.1 Джерела фінансування підприємницької діяльності ТОВ «ЕЛМА Трейдинг»

Джерело: розроблено автором

Протягом першого року господарської діяльності, ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» відчувала брак коштів через сформовані запаси продукції, недостатність оборотів цих запасів через обмежену клієнтську базу, довготривалу дебіторську заборгованість, так основні покупці підприємства були торгівельні мережі України (рітейли). Так як в перший рік існування підприємства практично неможливо залучити банківський кредит, активно залучалась поворотна фінансова допомога. Як відомо, згідно п.п.14.1.257 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України, поворотну фінансову допомогу необхідно повертати протягом 12 місяців, тому 14.12.2021 р. на загальних зборах учасників підприємства було прийнято збільшити статутний капітал до 3000 тис. грн., на підставі даного рішення учасники зробили свої внески протягом семи днів.

Іншим внутрішнім джерелом фінансування підприємницької діяльності є нерозподілений прибуток (Табл. 2.5), (додаток А, Б, В).

Таблиця 2.5

Залучення нерозподіленого прибутку ТОВ «ЕЛМА Трейдинг»

Нерозподілений прибуток ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» 2021-2023 рр.		
2021 р. тис. грн.	2022 р. тис. грн.	3 кв. 2023 р. тис. грн.
335,7	5908,4	4923,7
Всього тис. грн.	11167,8	

Джерело: розроблено автором

Прийняття рішення учасниками підприємства про не вилучення чистого прибутку з ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» дозволило задовольнити фінансові потреби для подальшого розвитку підприємства та сформувало станом на 01.10.2023 р. власний капітал в сумі 14167,8 тис. грн.

Також внутрішнім джерелом фінансування господарської діяльності ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» є амортизація основних засобів. На даний момент це відносно новий метод залучення коштів для компанії і станом на 01.10.2023 р. амортизаційні відрахування склали 118,4 тис. грн. Це пов'язано з тим, що підприємство на момент реєстрації та в перший рік своєї господарської діяльності не мало в своїх активах основних засобів. В 2022-2023 рр. підприємство розпочало активне формування основних засобів і станом на 01.10.2023 р. їх вартість складає 4286,2 тис. грн. Основні засоби підприємства можна поділити на три групи (Рис. 2.2).

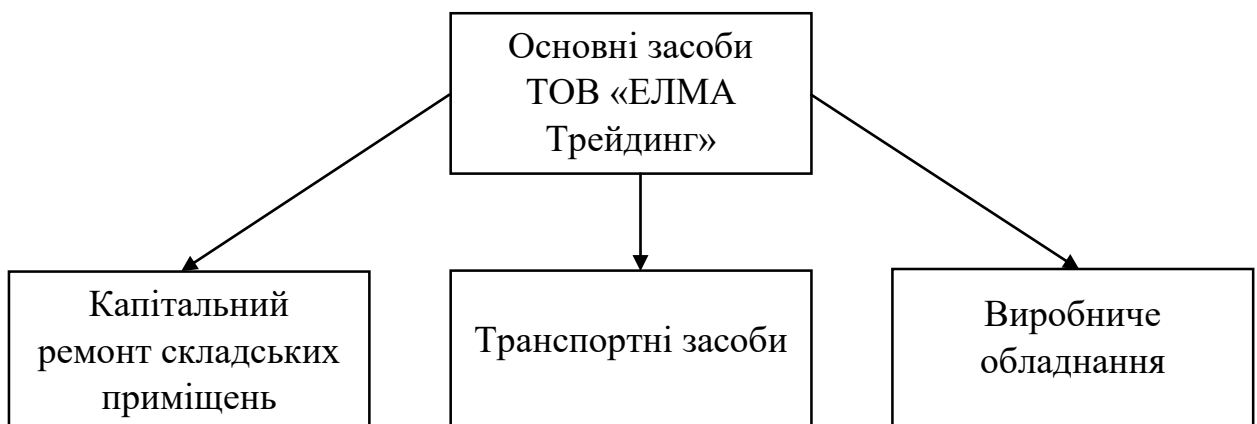

Рис. 2.2 Основні засоби ТОВ «ЕЛМА Трейдинг»

Джерело: розроблено автором

Учасниками підприємства в грудні 2021 р. було прийнято рішення про релокацію бізнесу з м. Дніпро до Івано-Франківської обл., з початком повномасштабного вторгнення було орендовано складські приміщення в м. Коломия Івано-Франківської обл. і перевезено запаси продукції. Складські приміщення потребували капітальних вкладень, тому було проведено капітальний ремонт на суму 789,7 тис. грн., дана сума була покладено в обліку на основні засоби.

В кінці 2022 р. було прийнято рішення про початок виробництва побутової хімії. Для реалізації даного проекту, протягом 2023 р. було придбано виробничого обладнання на суму 2917,5 тис. грн., яке станом на 01.10.2023 р. не введено в експлуатації і у фінансовій звітності підприємства стоїть на обліку в розділі незавершені капітальні інвестиції.

З метою економії витрат і наявності «Державної програми кредитування 5-7-9 %», в вересні 2023 р. було придбано вантажний автомобіль на суму 697,4 тис. грн.

Допустимі терміни амортизації основних засобів наявних на балансі ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» складають 5 років. Підприємством використовується прямолінійний метод нарахування амортизаційних відрахувань. Таким чином, враховуючи загальну суму основних засобів 4286,2 тис. грн. станом на 01.10.2023 р., можемо прогнозувати в 2024 р. амортизаційні відрахування у сумі 857,2 тис. грн., що в кінцевому результаті зменшить податок на прибуток і збільшить долю чистого прибутку і при рішенні учасників товариства про не вилученні прибутку збільшить внутрішні джерела фінансування і власний капітал.

Окрім внутрішніх джерел фінансування, ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» з метою оптимізації ведення господарської діяльності залучає зовнішні джерела фінансування. На сьогоднішній день можемо виділити три основних джерела, які використовує товариство у своїй діяльності.

Поворотна фінансова допомога, зовнішнє джерело фінансування, яке найактивніше залучає підприємство протягом своєї господарської діяльності з

метою підтримки стабільного фінансового стану і забезпечення виконання контрактних зобов'язань перед партнерами товариства. Потрібно відмітити, що дане джерело не відображається у річній фінансовій звітності, так як такі зобов'язання були погашені до кінця звітної періоду, тобто до кінця звітної року. Поворотну фінансову допомогу надавали пов'язані з учасниками ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» підприємства в сумі в залежності від потреби (Табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Залучення ПФД ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» 2021-2023 рр.

№	Рік	Залучено/ погашено тис. грн 1 квартал	Залучено/по гашено тис. грн 2 квартал	Залучено/пог ашено тис. грн 3 квартал	Залучен о/погаш ено тис. грн 4 квартал	Всього залучено/пог ашено за рік тис. грн
1	2021	644/0,0	240/0,0	49/0,0	100/1033	1033/1033
2	2022	1440/270	2379,3/885	2492,2/1866,2	0/3290,3	6311,5/6311,5
3	2023	1697/588	0/472	206/843	-	1903/1903

Джерело: розроблено автором на основі [30]

Залучення поворотної фінансової допомоги в перші два роки господарської діяльності підприємства було єдиним ефективним зовнішнім джерелом фінансування, так як в українських реаліях практично недоступне інше зовнішнє фінансування у вигляді банківських кредитів та інших позик для новостворених підприємств, також практично неможливо було залучити зовнішні ресурси в першому півріччі 2022 р. через повномасштабне вторгнення. Даний вид залучення коштів забезпечив фінансову стабільність компанії та вплинув на її розвиток. Так наприклад, аналізуючи оборотні активи підприємства і суму поворотної фінансової допомоги можемо побачити, що в 2021 р. її частка складала 30 %, в 2022 р. 36 %, в 2023 р. – 10 %. Аналізуючи таблицю 2.6 можемо бачити, що в третьому кварталі 2023 р. фінансова допомога була повернута в повному обсязі, також її частка в поточному році значно знизилась по відношенню до оборотних активів підприємства. Це пов'язано з доступністю і залученням іншим форм зовнішніх джерел фінансування та збільшення власного капіталу підприємства.

В середині 2022 р. ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг» було розпочато перемовини про залучення банківського кредиту. Декількома банківськими установами було відмовлено в наданні кредиту з причини недостатнього періоду діяльності компанії, який на той момент складав менше двох років та через те, що підприємство було релоковано. Єдиний на той момент банк який профінансував компанію був АТ «Ощадбанк». 07.12.2022 р. було відкрито кредитну лінію терміном на три роки з обов'язковим погашенням раз на рік на суму 4000 тис. грн. Базова ставка кредитування складає 21,39 % річних. Призначення банківського кредиту – поповнення обігових коштів. Згідно програми «Державне кредитування 5-7-9 %» та постанови Кабінету Міністрів України №312 від 18.03.2022 р. реальна річна ставка склала 0 %. Другу кредитну лінію було залучено 01.06.2023 р. на суму 4000 тис. грн. з базовою ставкою 23,39 % річних і фіксованою ставкою 9 % за програмою державної підтримки. Збільшення відсоткової ставки з 0 % до 9 % пов'язано із змінами в постанові Кабінету Міністрів України №312 від 18.03.2023 р. Якщо аналізувати відсоткову ставку по першій кредитній лінії, то завдяки державній програмі доступного кредитування було заощадження за рік користування кредитними коштами складають 855,6 тис. грн. (формула 2.1).

$$СВ = (ТК*БС) - (ТК-ФС); \quad (2.1)$$

де СВ – сума відсотків;

ТК – тіло кредиту;

БС – базова ставка;

ФС – фіксована ставка.

Тобто, $СВ = (4000 \text{ тис. грн.} * 21,39 \%) - (4000 \text{ тис. грн.} * 0 \%) = 855,6$ тис грн.

По другій кредитній лінії ситуація дещо інша:

$$СВ = (4000 \text{ тис. грн.} * 23,39 \%) - (4000 \text{ тис. грн.} * 9 \%) = 575,6 \text{ тис. грн.}$$

Якщо брати загальну суму залучених банківських кредитів на поповнення обігових коштів, які складають 8000 тис. грн., то середня відсоткова ставка складає 4 %, що є досить непоганим показником, особливо

враховуючи важку економічну ситуацію в Україні, інфляційні процеси, нестабільність національної валюти тощо.

За допомогою державної програми доступних кредитів було придбано вантажний автомобіль, який поповнив основні засоби підприємства. Умови даної програми полягають в тому, що надається інвестиційний кредит терміном до 5 років з річною ставкою 7 %. Обов'язковою умовою є внесок покупця основного засобу не менше ніж 20 % від вартості об'єкта. Таким чином, 12.09.2023 р. було придбано вантажний автомобіль загальною вартістю 836,2 тис. грн. з яких 20 %, тобто 168,04 тис. грн, сплатила ТОВ «ЕЛМА Трейдинг», 80 % від вартості автомобіля, в сумі 668,16 тис. грн. надала банківська установа у вигляді кредиту.

Станом на 01.10.2023 р. єдиним довгостроковим джерелом залучення коштів ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» є державна грантова підтримка. В жовтні 2022 р. керівництвом компанії було прийнято рішення розпочати власне виробництво товарів побутової хімії. З цією метою була подана заявка до Міністерства економіки України о наданні гранту в сумі 1600 тис. грн. Позитивний результат був отриманий 28.11.2022 р., кошти зайшли на спеціальний рахунок 30.12.2023 р. На відміну від більшості грантових програм, державний грант на розвиток виробничого підприємства не є безповоротним. Він надається державою на три роки з умовою створити додаткові робочі місця. Згідно з умовами отриманого гранту ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» зобов'язане додатково працевлаштувати протягом року 5 працівників на повний робочий день. Податки з працевлаштованих співробітників ідуть у тіло погашення гранту (формула 2.2).

$$ТГ = СГ - (ЄСВ + ПДФО + ВЗ); \quad (2.2)$$

де ТГ – тіло гранту;

СГ – сума гранту;

ЄСВ – єдиний соціальний внесок;

ВЗ – військовий збір.

Станом на 01.10.2023 р. штат ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» складає вісім працівників, сім людей влаштовані на повний робочий день, одна людина по сумісництву, фонд заробітної плати за три квартали 2023 р. складає 352,7 тис. грн., з цієї суми товариство сплачує податки у вигляді ЄСВ, ПДФО та ВЗ, які віднімаються від тіла гранту (Рис. 2.3).

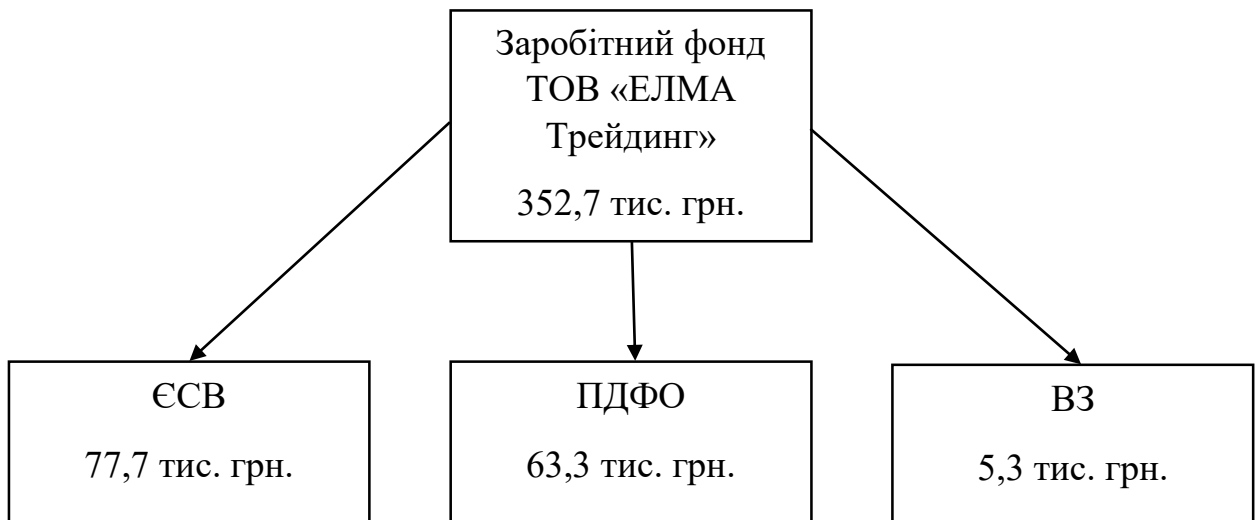

Рис. 2.3 Податки з заробітної плати ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» за 3 квартали 2023 р.

Джерело: розроблено автором на основі [30]

Знаючи суми податків ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» можемо побачити погашення зобов'язань підприємства по грантовій програмі:

$$ТГ = 1600 \text{ тис. грн} - (77,7 \text{ тис. грн} + 63,3 \text{ тис. грн.} + 5,3 \text{ тис. грн.}) = 1453,7 \text{ тис. грн};$$

Тобто 1453,7 тис. грн. винна компанія державі по грантовим зобов'язанням. Податки з заробітної плати віднімаються від суми гранту протягом трьох років з моменту його виплати, після спливу цього терміну підприємство і надавач грантової допомоги звіряються і якщо підприємство не сплатило податків в сумі яка дорівнює або більшу ніж суму гранту, то таку різницю суб'єкт повинен повернути державі.

Кредиторська заборгованість як одна із форм фінансування суб'єкта підприємницької практично не залучається підприємством ТОВ «ЕЛМА Трейдинг». Наприклад, станом на 01.01.2022 р. кредиторська заборгованість

товариства була відсутня, 01.01.2023 кредиторська заборгованість складала 2298,1 тис. грн., станом на 01.10.2023 р. дана заборгованість відсутня. Це пов'язано з тим, що специфіка господарської діяльності полягає в тому, що ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» є імпортером товарів побутової хімії з Польщі, Туреччини та Південної Кореї, постачальники товариства не надають відтермінування платежу на свою продукцію, особливо враховуючи ситуацію в Україні пов'язану з військовими діями, також ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» має практику робити завчасну передоплату постачальникам з метою забезпечення стабільності поставок та надання постачальниками додаткових торгівельних знижок на продукцію.

Так як і кредиторська заборгованість, не можна рахувати ефективним управління дебіторською заборгованість. Так наприклад, є тенденція збільшення дебіторської заборгованості з кожним звітним періодом (Рис. 2.4).

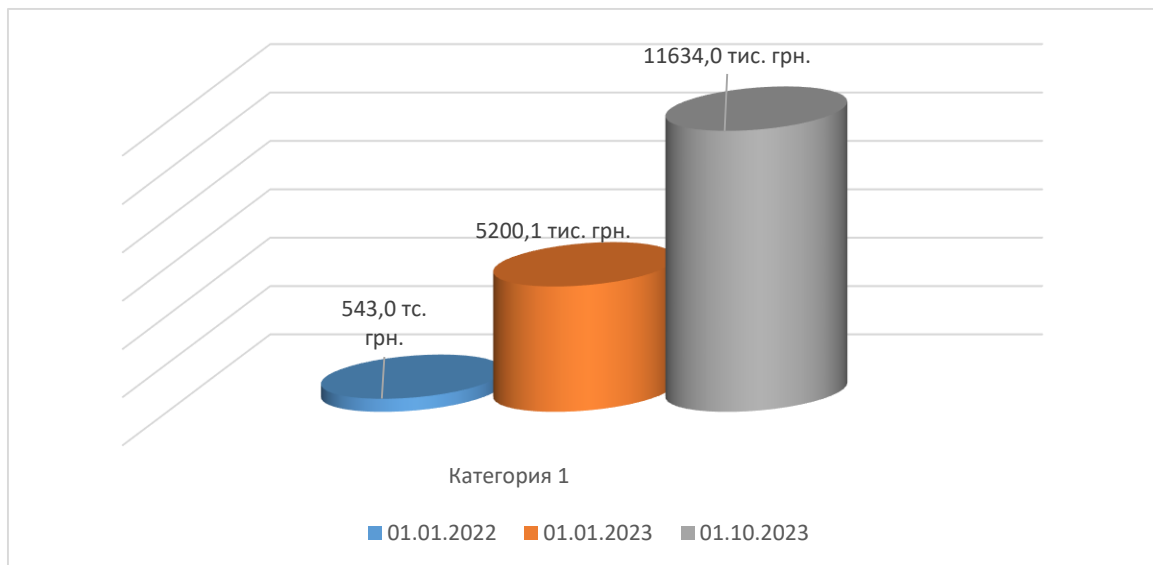

Рис. 2.4 Ріст дебіторської заборгованості ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» 2021-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [30]

Дана тенденція пов'язана з тим, що основний канал продажу ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» це торгівельні мережі супермаркетів (рітейли). В даному сегменті велика конкуренція, пропозиція значно перевищує попит. В зв'язку з цим одна з головних особливостей співпраці це надання великих відстрочок

платежу на відвантажену продукцію, які сягають 45, 60, 90, а подекуди і 120 календарних днів. Наприклад, компанія ТОВ «Епіцентр К», який є одним із основних покупців ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг» сплачує кошти лише за той товар який був реалізований.

Не можна назвати джерелом залучення фінансових ресурсів ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг» і розрахунки з бюджетом. Так наприклад, станом 01.01.2023 р. податковий кредит складав 482,6 тис. грн., а вже 01.10.2023 р. цей показник був на рівні 11 тис. грн. Низький показник пов'язаний з тим, що товариство, насамперед, є імпортером і ПДВ сплачує в день подання митної декларації на єдиний казначейський рахунок, це стосується і митних платежів, тобто всі податки сплачується перед заходом продукції на митну територію України після чого формується податковий кредит, який використовується при відвантаженні продукції клієнтам компанії. Так як є постійна тенденція на ріст дебіторської заборгованості, підприємству необхідно додатково сплачувати кошти для реєстрації податкових накладних.

Проаналізувавши джерела залучення фінансування суб'єкта підприємницької діяльності ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг» можемо зробити висновки, що підприємство ефективно залучає і використовує власний капітал, при виникненні потреби було збільшення капіталу за рахунок власних коштів учасників шляхом збільшення статного фонду, до господарської діяльності залучено нерозподілений прибуток. Також компанія починаючи з 2022 р. і продовжуючи в 2023 р. активно формує основні фонди закупаючи транспортні засоби, виробниче обладнання, проводило капітальні ремонти складських приміщень, в зв'язку з чим, в наступні п'ять років буде збільшений показник амортизаційних відрахувань, що зменшить податкове навантаження підприємства. З зовнішніх джерел фінансування можемо виділити ефективно залучення банківських кредитів на поповнення оборотних коштів та інвестиційний кредит на придбання основних засобів, дане кредитування підпадає під програму державних пільгових кредитів, тому залучені кошти мають фіксовану знижену пільгову річну ставку, що при нестабільній ситуації

в країні зменшує ризики пов'язані з курсовою різницею, інфляцією тощо. Також потрібно відмітити ефективне залучення поворотної фінансової допомоги, як єдиного зовнішнього джерела фінансування ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» на початку створення підприємства. Завдяки залученню компанією державного гранту, було забезпечено необхідне фінансування яке було спрямоване на закупівлю виробничого обладнання необхідного для запуску власного виробництва, що повинно в перспективі покращити фінансову стійкість підприємства, зменшити залежність від імпорту, створити нові робочі місця, збільшити об'єми реалізації продукції, сплати податків та збільшити прибуток підприємства. Одночасно з цим, неефективним використанням на підприємстві є такі джерела фінансування як управління кредиторською, дебіторською заборгованостями та розрахунками з бюджетом, що пов'язано з особливостями ведення господарської діяльності даним товариством.

2.2 Оцінка державного регулювання суб'єктів підприємницької діяльності

Державне регулювання суб'єктів підприємницької діяльності присутнє у всіх сферах господарської діяльності. В теорії відносини між державою та суб'єктами підприємництва полягають у заходах підтримки та регулювання їх діяльності. Але вирішення існуючих проблем розвитку підприємництва в Україні, створення сприятливого середовища потребує докорінної перебудови існуючої системи регулювання. Мається на увазі створення чіткої нормативно-правової бази, фінансову-технічну та матеріально-технічну підтримку, інформаційне та кадрове забезпечення системи підтримки підприємництва (Рис. 2.5).

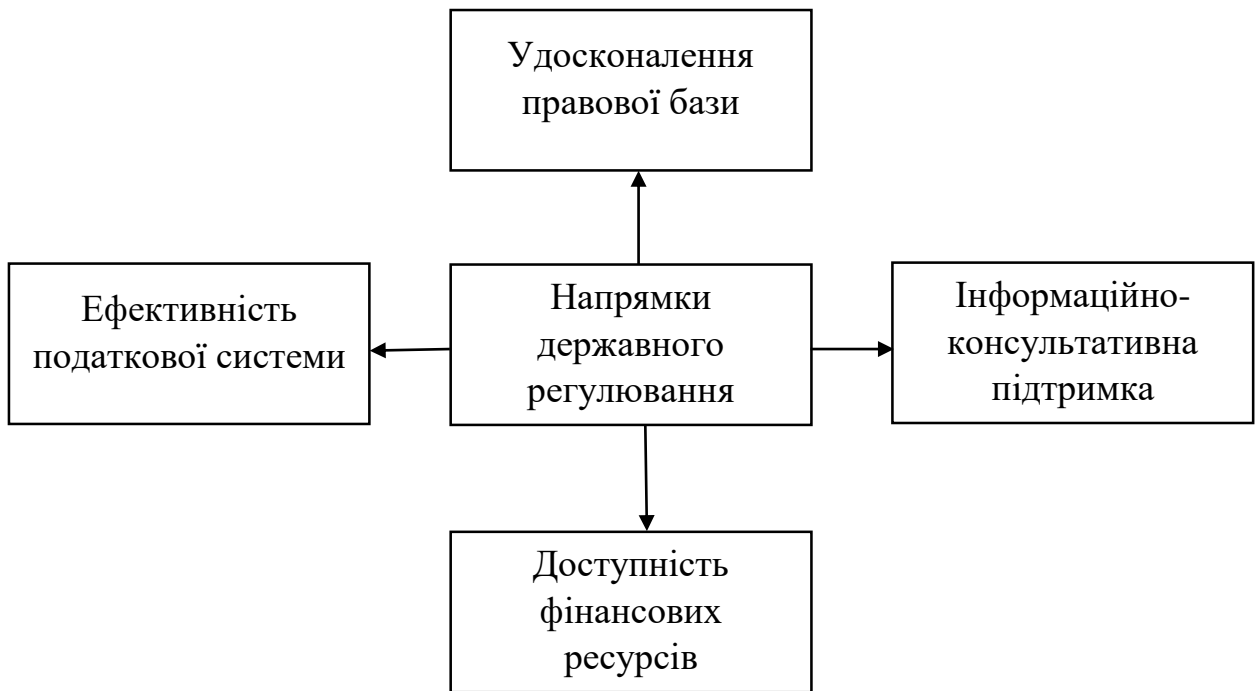

Рис. 2.5 Напрямки державного регулювання суб'єктів підприємницької діяльності

Джерело: розроблено автором

Доступність фінансових ресурсів один із основних факторів розвитку підприємництва в країні і її економіки в цілому. В Україні це питання актуальне протягом років незалежності. Так наприклад, банківське кредитування недоступне підприємствам які нещодавно створені, хоча кредитування нових підприємств не заборонено законом, банківські установи в принципі не розглядають підприємства яким менше одного року, деякі банки розглядають надання кредитів підприємствам яким від одного до двох років, це як правило державні банківські установи. Більшість банків розглядають можливість кредитування підприємства тільки якщо йому більше ніж три роки і воно проводило активну підприємницьку діяльність, має три повних річних фінансових звіти, в яких зазначено позитивні фінансові показники, які кожного звітного періоду приростають. Також впливає на позитивне рішення від банківської установи розмір статутного капіталу. Наприклад, якщо мова іде про підприємство з обмеженою або додатковою відповідальністю, то законодавством не обмежено розмір статутного фонду і в теорії він може дорівнювати 1 грн., але банки в свою чергу не розглядають підприємства з

розміром статного фонду менше ніж 300 тис. грн. Також банківські установи неохоче розглядають можливість кредитування релокованих підприємств, неофіційно повідомляючи клієнта, що релокованому підприємству на новому місці реєстрації необхідно вести діяльність не менше одного року і мати річний зданий фінансовий звіт саме з нового місця. Тобто складається ситуація, коли законодавство не забороняє надавати кредити новоствореним та релокованим підприємствам, чиновники різного рангу закликають підтримувати нові підприємства та підприємства які релоковани з зони бойових дії та зазнали від цього збитків, по факту банківські установи спираються на свої внутрішні документи і розпорядження на основі яких унеможливають кредитування бізнесу. Так само в Україні практично відсутнє довгострокове кредитування терміном від п'яти до 10 і більше років. Це ускладнює або робить неможливими довготривалі інвестиційні проекти такі як наприклад, будівництво промислових інноваційних заводів, фабрик тощо. В зв'язку з цим, в Україні технологічно та морально застаріла промисловість, основні засоби яких не обновляються з часів Радянського Союзу. Новітні технологічні підприємства в Україні це більш виключення і одиничні випадки, найчастіше введені в експлуатацію іноземними інвесторами.

Підприємства які довготривалий термін ведуть господарську діяльність та мають позитивну фінансову звітність намагаються не залучати банківський кредит через надто високу вартість грошей. Як зазначалося раніше, на вартість кредитів впливає економічна ситуація в країні та облікова ставка Національного банку України, яка не є низькою, особливо в періоди економічних криз, політичної нестабільності, військової агресії тощо (Табл. 2.7).

Із даних наведених в таблиці бачимо, що найвищі облікові ставки були 1990-х рр., найнижча середньорічна ставка в історії незалежної України була в 2020 р. Також є тенденція стрімкого підвищення ставки в кризові роки, наприклад, 2008 р., 2009 р та 2022-2023 рр. Як відомо, облікова ставку

піднімають з метою стримати інфляційні процеси. Не дивлячись на повномасштабне вторгнення і падіння ВВП орієнтовно на 35-40 %, Національний банк України, Уряд при міжнародній фінансовій підтримці змогли стабілізувати ситуацію в економіці [28]. Так, наприклад, інфляція по підсумках 2022 р. склала 26,6 %, в цьому році очікується на рівні 8-9 %, також НБУ прогнозує ріст ВВП в 2023 р. на рівні 2,9 %, в 2024 р. – 4,3 %. Облікова ставка була понижена 27.10.2023 р. з 20 % до 16 % [28]. Не дивлячись на це, середня вартість банківського кредиту складає 20-25 %, що є надто високою ставкою для бізнесу, особливо якщо це стосується довгострокових проектів.

Таблиця 2.7

Середньорічна облікова ставка НБУ 1992-2023 рр.

1992	1993	1994	1994	1996	1997	1998	1999	2000	2001
55 %	170 %	211 %	114 %	75 %	24 %	54 %	51 %	31 %	18 %
2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013
9 %	8 %	9,5 %	8,5 %	8 %	11 %	10,5 %	8,5 %	7,5 %	7 %
2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
12 %	26,5 %	17 %	13 %	17 %	17 %	7 %	8 %	21 %	23 %

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Значно покращилась ситуація на кредитному ринку завдяки програмі Президента та Кабінету Міністрів України «Доступні кредити 5-7-9 %». Станом на 11.09.2023 р. видано 71552 кредити на загальну суму 231,6 млрд грн. із них за час військового стану видано 36730 кредитів на суму 141,9 млрд грн. [32]. Але, одночасно з цим, даною програмою не можуть скористатися всі категорії суб'єктів підприємницької діяльності. Наприклад, максимальний термін кредитування з призначенням поповнення обігових коштів становить 36 місяців з обов'язковим погашенням раз на 12 місяців, максимальний термін кредитування для інвестиційних проектів складає 60 місяців з обов'язковим першим внеском 20 % від загальної суми об'єкта. Максимальна сума кредитування становить 60 млн. грн. Тобто дане кредитування може

використовуватись в переважній більшості малий і середній бізнес, для реалізації більш масштабних проектів спеціальні державні програми відсутні. Також, назва пільгового кредитування 5-7-9 % не відповідає дійсності, так як на поповнення обігових коштів надається річна ставка у розмірі 13 %. Процедура з оформленням кредиту підприємством доволі складна. Необхідно щоб підприємству було від одного року і більше, були відсутні виконавчі провадження та була необхідна сума застави. Застава може бути власністю підприємства, його учасників або третіх осіб. Якщо застава є в наявності її потрібно оцінити акредитованими оцінщиками, які як правило занижують реальну вартість об'єкта. Якщо заставне майно нерухоме, то воно іде в заставу один к одному, наприклад, якщо заставу оцінили в 1 млн. грн., то і сума кредиту не може бути більшою ніж 1 млн. грн. Якщо застава у вигляді нерухомого майна, то в заставу береться банком 60 %. Наприклад, застава 1 млн. грн., сума кредиту не більше ніж 600 тис. грн. Також замість застави можуть бути державні гарантії у співвідношенні 80 % на 20 %, 70 % на 30 %, 50 % на 50 %, де більшу частину бере на себе держава як гарант. Але такі гарантії лімітовані, надаються державою банку який кредитує бізнес і їх на всіх бажаючих не вистачає. В цілому, незважаючи на недоліки і недосконалість забезпечення державою фінансовими ресурсами суб'єктів господарської діяльності, державна програма пільгового кредитування 5-7-9 % є найуспішнішою з програм за роки незалежності України в плані прозорості, доступності та відносно недорогою вартістю коштів.

Одним з доступних фінансових ресурсів для суб'єктів підприємництва є державні гранти «єРобота». Програма почала діяти в липні 2022 р. і станом на 01 вересня 2023 р. було видано 7000 грантів на 4,7 млрд грн. (табл. 2.8).

Безперечним лідером по кількості отриманих державних грантів є мікрогранти, які надаються для створення власної справи або для розвитку вже існуючої, надається у розмірі від 50 тис. грн до 250 тис. грн. Надавач гранту Міністерство економіки України та АТ «Ощадбанк». Якщо отримувач гранту отримує 150 тис. грн. він зобов'язаний працевлаштувати одну особу, якщо 250

тис. грн, то дві особи. Повертається сума гранту державі протягом трьох років у вигляді сплати податків за найманих працівників. Якщо по закінченню даного терміну сума податків менша ніж сума гранту, то підприємець повинен повернути різницю державі. У випадку якщо фізична особа на момент позитивного рішення про отримання гранту немає підприємства, він її його повинен зареєструвати протягом 20 днів з моменту отримання позитивного рішення про надання гранту. Основний недолік даної програми це мізерна сума гранту, навіть якщо отримувач залучає максимальну суму 250 тис. грн., то вкрай складно вкластися в цей бюджет щоб відкрити власну справу, закупити або орендувати обладнання, нести витрати на оренду приміщення, податки, комунальні послуги та утримувати двох найманих працівників за умовами програми. Якщо у отримувача гранту немає власних коштів, які він може долучити до проекту, то пропонується кредитування, але не на пільгових умовах 5-7-9 %, а за базовою річною ставкою яка на сьогодні орієнтовно складає 23-25 %.

Таблиця 2.8

Отримувачі грантів та суми 2022-2023 рр.

№	Назва гранту	Кількість підприємств отримувачів	Сума млрд грн.
1	Власна справа	6328	1,5
2	Переробні підприємства	485	2,8
3	Садівництво та тепличне господарство	110	0,428

Джерело: розроблено автором на основі [26]

Гранти на створення або розвиток садівництва та тепличного господарства отримали всього 110 підприємств. Це пов'язано зі складною системою оформлення гранту та його цільового використання, в заявці необхідно конкретизувати яка саме сільськогосподарська культура буде вирощуватися, на якій площі, кадастровий номер даної земельної ділянки тощо. Від площі обробки залежить сума гранту (рис. 2.6).

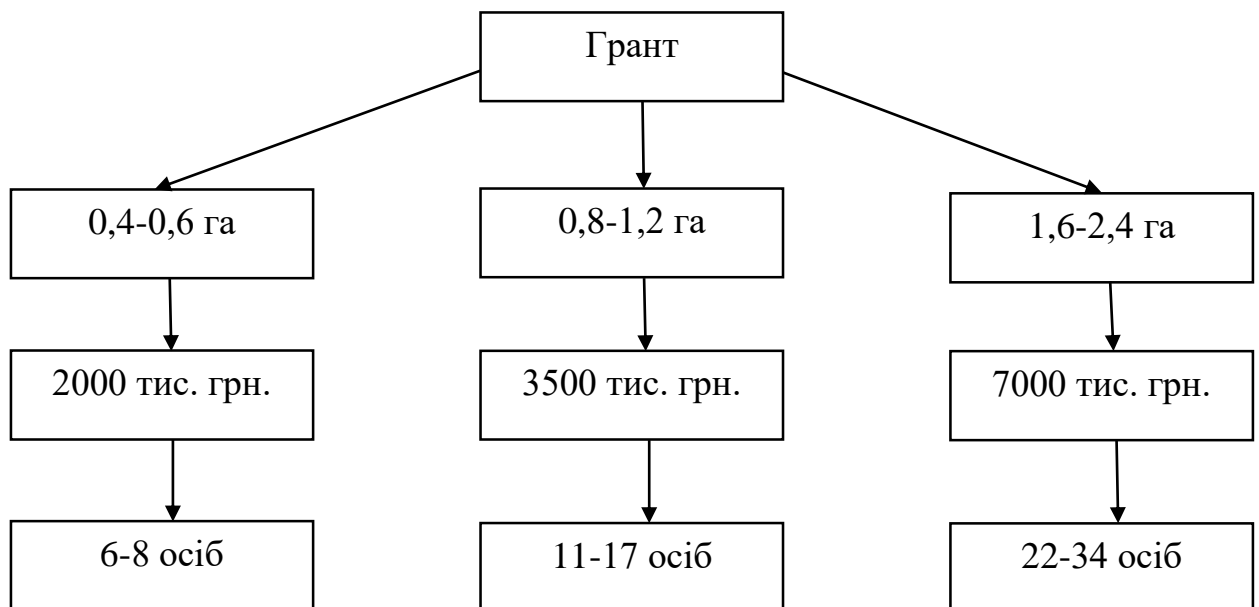

Рис. 2.6 Умови отримання гранту на створення або розвиток тепличного господарства

Джерело: розроблено автором на основі [52]

Отримувач гранту повинен бути фізичною особою підприємцем або юридичною особою. Держава покриває до 70 % від вартості проекту. Обов'язковою умовою грантової допомоги є працевлаштування від 6 до 34 осіб в залежності від площі насаджень та суми гранту. Працівники повинні бути працевлаштовані на повний робочий день, що є практично неможливим для підприємця враховуючи те, що даний вид господарської діяльності має сезонну ознаку.

Державним грантом на заснування або покращення переробного підприємства скористалися 485 підприємств на загальну суму 2,8 млрд грн. Як і в інших грантових програмах основна вимога це працевлаштування певної кількості робітників в залежності від суми гранту (табл. 2.9).

Держава покриває 50 % від загальної суми бізнес-плану та 80 % якщо це стосується звільнених від окупації територій. Подати заявку може не тільки діюча фізична особа підприємець або юридична особа, але й майбутні підприємці.

Таблиця 2.9

Необхідна кількість працевлаштованих згідно суми гранту

№	Розмір гранту, тис. грн.	Кількість працевлаштованих
1	До 1600	5
2	1600-3200	10
3	3200-4800	15
4	4800-6400	20
5	6400-8000	25

Джерело: розроблено автором на основі [13]

Після подання заявки Міністерство економіки України повинно надати рішення протягом 15 робочих днів, по факту цей термін може тривати до двох місяців. При позитивному рішенні, підприємство має перерахувати на спеціально створений рахунок 50 % від суми бізнес-плану протягом 10 робочих днів, після чого держава перераховує свою частку протягом 30 днів, але не завжди держава вкладається в заявлені терміни і бувають випадки, коли кошти зараховуються на спеціальний рахунок протягом 3-4 місяців, при чому, що підприємець у встановлені терміни перерахував кошти, таким чином заморозивши фінансові ресурси підприємства на невизначений термін. Протягом 6 місяців підприємство повинно витратити грантові кошти і закупити обладнання, в разі невиконання цієї умови кошти автоматично повертаються державі. Недолік полягає в тому, що виробниче обладнання, як правило немає в наявності у виробників такого обладнання, термін його виготовлення складає від 1 до 6 місяців і звісно бувають затримки, також в Україні може не виготовлятися того або іншого обладнання, тому підприємець змушений замовляти необхідне для старту проекту обладнання в інших країнах, в такому випадку до термінів виробництва обладнання потрібно додати ще час на доставку, якщо це наприклад КНР або Південна Корея, то логістика може складати 60-75 днів. Також підприємець зобов'язаний оформити 50 % працівників в перші 6 місяців з моменту заходу коштів від держави на спеціальний рахунок, другі 50 % до 12 місяців. Враховуючи терміни виготовлення виробничого обладнання і його можливої логістики є

високий ризик, що наймані працівники будуть певний період часу працевлаштовані з метою не порушення умов гранту, але фактично не задіяні, що призводить до додаткового фінансового навантаження на підприємство. Як і інші грантові державні програми, суму гранту необхідно повернути протягом трьох років з моменту отримання коштів шляхом погашення у вигляді податків з заробітної плати найманих працівників, в разі якщо при спливанні трьох років податки будуть меншими ніж сума гранту, підприємство зобов'язане повернути різницю державі.

Так як і з доступними кредитами, грантові програми від держави мають певний успіх, але станом на 01.01.2023 р. сума грантових виплат є незначною і складає 4,7 млрд грн., що становить менше 1 % від суми ВВП України за 2022 р. і на сьогоднішній день не може значно впливати на економічну ситуацію в країні [26]. Відносно невелика кількість отримувачів грантів пов'язана з недовірою підприємців до подібних програм, складністю деяких моментів в грантових програмах, затримкою виплат від держави тощо.

Одночасно з проведенням державних програм з пільгового кредитування, надання грантової допомоги існуючим та майбутнім підприємствам, регулювання інших форм джерел фінансування підприємств, держава повинна проводити активну інформаційно-консультативну політику серед суб'єктів господарської діяльності та населення. Більшість підприємств або не знає про ініціативи держави або не довіряє їх життєздатності. Ще гірша ситуація серед населення, пересічний українець не вірить, що може отримати кошти від держави на відкриття власної справи. Також важливим фактором є не тільки інформування підприємців та населення, а й консультація та навчання. Багато представників вже існуючого бізнесу часто не розуміють як ефективно використовувати джерела фінансування, як отримувати пільги, оптимізувати прибуток та яка роль держави в цьому як головного регулятора. Велика кількість населення не може залучити грант на відкриття власної справи банально через те, що не може правильно зробити бізнес план або не розуміє як зареєструвати ФОП. Правильна інформаційно-консультативна

підтримка з боку держави з часом призведе до фінансової грамотності існуючих підприємств та заохотить населення до створення власної справи.

Податкова система України протягом років незалежності постійно змінювалась та доповнювалась, станом на сьогодні має суттєві недоліки, нестабільність та недосконалість. Оподаткування регулюється різними нормативно-правовими актами та постановами Кабінету Міністрів України, Президента, Верховної Ради, що дає можливість неоднозначно тлумачити податкове законодавство. Це призводить до негативного впливу на діяльність суб'єктів господарювання, впливає на привабливість національної економіки, відлякує потенційних інвесторів. Недосконале податкове законодавство та постійні зміни в ньому призводять до надмірного, нерівномірного та несправедливого податкового навантаження на платників податків, постійних конфліктів між контролюючими органами, посилює тінізацію економіки України.

Під час військової агресії та після настання миру одне з головних завдань України це відбудова національної економіки, тому вкрай важливо провести реформу податкової системи України. Важливо максимально швидко відродити діяльність підприємств на деокупованих територія та тих, що постраждали від ведення бойових дій, забезпечити нормальні умови для створення нових суб'єктів підприємницької діяльності та нових робочих місць. Для цього вкрай важливо забезпечити єдину справедливу і зрозумілу для бізнесу систему оподаткування, мотивувати громадян які покинули країну через військові дії повернутися в Україні і забезпечити її розбудову та економічне зростання. Не менш важливим є зниження податкового тиску на підприємництво у вигляді надмірних податків, з метою забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарської діяльності та їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Одну з моделей податкової реформи в вересні 2022 р. запропонувала команда радників Офісу Президента України під назвою «Податкова реформа

10-10-10». Суть даної реформи полягає в зниженні відсоткових ставок на основні види податків (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Запропоновані зміни основних податків

№	Назва податку	Ставка зараз %	Ставка пропонується %
1	Податок на прибуток	18 %	10 %
2	ПДФО	18 %	10 %
3	ПДВ	20 %/7 %/0 %	10 %
4	ЄСВ найманих працівників	22 %	0 %

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Запропонована податкова реформа має багато скептиків, як в Україні, в особі очільника комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Д. Гетьманцева, міністра фінансів С. Марченка, так і за її межами, наприклад, Міжнародний Валютний Фонд, які заявляють, що Україні необхідно уникати новацій пов'язаних зі зниженням податків. На перший погляд реформа так і виглядає, зменшення податків практично вдвічі може призвести до катастрофічних наслідків. Але на думку багатьох експертів ефект має бути протилежним. Зниження податків стимулюватиме вихід бізнесу з «тіні», де за офіційними даними Міністерства економіки України знаходиться понад 30 % всієї економіки країна, а на думку багатьох експертів понад 50 %. Зниження трьох основних податків до 10 % зробить безпідставним заниження офіційної заробітної плати роботодавцями, яка подекуди занижується в тричі і більше разів. Сплачуючи заробітні плати офіційно, збільшиться доля безготівкових коштів в обігу економіки, що призведе до більш прозорого обліку обігу коштів та зменшить долю несанкціонованої торгівлі. Підприємства виплачуючи заробітні плати офіційно в повному обсязі не будуть зацікавлені користуватися механізмами виводу коштів з безготівкової форми в готівкову. Як і раніше, податки з заробітної плати будуть іти у витрати зменшуючи податок на прибуток, з існуючою системою оподаткування підприємства не зацікавлені за рахунок податків з заробітної плати зменшувати податок на

прибуток, тому що податок на прибуток складає 18 %, податки з заробітної плати – 41,5 % і з точки зору підприємця, вигідніше сплатити податок на прибуток і знизити реальний дохід найманих працівників. ПДВ і податок на прибуток на рівні 10 % зменшують зацікавленість суб'єктів господарювання шукати шляхи незаконної оптимізації, а саме, придбання податкового кредиту у сумнівних підприємств, фіктивне збільшення витрат з метою зменшити податок на прибуток. Вихід заробітних плат з «тіні» в довготривалій перспективі зменшить дефіцит пенсійного фонду. Врешті решт, ставка по основних податках на рівні 10 % стане одним з найменшим рівнем оподаткування серед країн Європейського Союзу, що буде мотивувати європейській бізнес інвестувати в українську економіку.

В будь-якому випадку, незалежно від того, чи буде це «Податкова реформа 10-10-10 %», чи реформа з іншим підходом і оподаткуванням, українській економіці та зокрема суб'єктам підприємницької діяльності така реформа необхідна, особливо на тлі військової агресії. Також слід зазначити, що з податковою реформою необхідно не тільки змінити рівень оподаткування підприємств, а створи в сфері господарської діяльності відчуття прогнозованості розвитку ситуації, виключити непередбачувані дії держави, забезпечити реальний захист бізнесу від перешкод з боку регулюючих та фіскальних органів. Система повинна бути змінена на таку, що контролюючі органи захищають підприємництво, а не ставлять за мету покарати, як це є зараз. Підприємець не повинен доводити податківцю чи іншому регулятору свою невинність, а повинен мати презумпцію невинуватості. Правила ведення господарської діяльності повинні бути однакові для всіх учасників, без жодних преференцій з боку держави та контролюючих органів. Також, вкрай важливо створити максимально просту систему адміністрування, з мінімізацією впливу людського фактору.

В державному регулюванні фінансування суб'єктів підприємницької діяльності важливим питанням є удосконалення правової бази та правове забезпечення їх діяльності. Під правовим забезпеченням підприємницької

діяльності розуміється комплекс нормативно-правових норм, які закріплені в Конституції України, законодавчих актах, які регулюють діяльність суб'єктів господарської діяльності, зокрема в залученні і оптимізації фінансових ресурсів, а також визначають їх відповідальність за порушення даних правил з одного боку, з іншого надає правовий захист суб'єктам підприємницької діяльності. Сенс взаємодії між державою і бізнесом полягає чіткому, передбачуваному та послідовному здійсненні органами державного та місцевого значення упорядкування та регулювання дій, що виникають в процесі діяльності підприємства та залученням ними фінансових ресурсів, утворення дієвої системи державних гарантій щодо підтримки і сприянню розвитку підприємницької діяльності в Україні. Правова підтримка діяльності підприємств має стати правовою стратегією держави, закони та інші нормативно-правові акти забезпечити механізми правого регулювання господарських відносин, ефективного управління економікою. Результативність правового регулювання залежить від рівня досконалості та ефективності господарського законодавства. Регулювання в Україні підприємницької діяльності, в тому числі і залучення ними фінансових ресурсів можна поділити на три блоки нормативно-правових актів:

- Стаття 42 Конституції України, згідно з якою кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність яка не заборонена законом;
- Закони України "Про господарські товариства", "Про акціонерні товариства", "Про фермерське господарство", "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" та інші.
- Нормативно-правові акти які регулюють діяльність суб'єктів підприємницької діяльності такі як: Господарський Кодекс України, Цивільний Кодекс України, Податковий Кодекс України, Закони України "Про захист економічної конкуренції", "Про захист від недобросовісної конкуренції", "Про дозвільну систему у сфері

господарської діяльності", "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" та інші.

Основними недоліками державного регулювання підприємницької діяльності є невизначеність пріоритетності законодавчих актів, об'ємність і складність правової бази, постійні зміни і доповнення до законів, відсутність у багатьох законах механізмів їх реалізації, наявність у законодавстві України нечітких норм, які можна трактувати по різному в залежності від потреби зацікавленої сторони.

Виходячи з законодавчої бази яка регулює діяльність суб'єктів господарювання та наявних форм джерел фінансування, можемо зробити висновок, що з одного боку вплив держави значний, але з іншого недостатньо ефективний. Тому, сьогоденні умови вимагають якнайшвидшої розробки, вдосконалення та впровадження принципово нових механізмів державного регулювання, які будуть стимулювати підприємницьку діяльність. Шляхами удосконалення державного регулювання мають бути наступні кроки:

- Удосконалення чинного законодавства шляхом усунення суперечностей та подвійного трактування, що гальмують розвиток підприємництва з метою створення сприятливого середовища для ведення бізнесу;
- Активізація інвестиційних, фінансово-кредитних програм для малого, середнього та великого бізнесу;
- Сприяння розвитку інфраструктури підприємствами;
- Реформа податкової системи, яка б забезпечила належний обсяг наповнення бюджету, справедливий та рівний підхід до всіх платників податків;
- Формування та забезпечення чіткої роботи нормативно-правової бази.

Головне завдання держави на сьогодні – це всебічна участь у активному стимулюванні та створення сприятливих умов для підприємництва. Розвивати сферу виробництва, забезпечувати зайнятість населення шляхом створення

нових робочих місця та створення мікро підприємств, забезпечити високий соціальний рівень життя вразливих верств населення.

2.3 Світовий досвід фінансування суб'єктів підприємницької діяльності

В розвинених країнах світу пріоритетом є забезпечення сприятливих умов для створення, розвитку та нормального функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. Фінансово стійкий, конкурентний бізнес це запорука макроекономічної стабільності економік розвинених країн світу. На сьогодні середній рівень співвідношення сплачених суб'єктами підприємницької діяльності податків до ВВП складає 40 %, для порівняння цей самий показник на початку двадцятого століття складав 10 %. В Україні цей показник складає орієнтовно 23 % від ВВП країни.

Основними показниками ефективного оподаткування в розвинених країнах світу є простота та зручність (Рис. 2.7). Де, справедливість полягає в тому, що платники податку які мають однаковий рівень доходу сплачують однакові суми податків, а платники з вищим рівнем доходу сплачують більше податків.

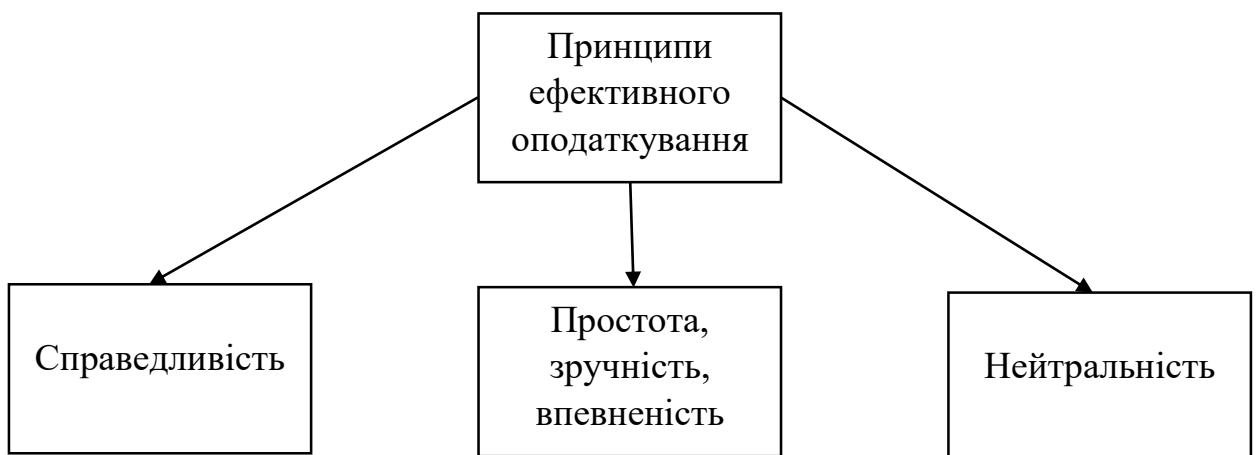

Рис. 2.7 Принципи ефективного оподаткування в розвинених країнах світу

Джерело: розроблено автором

Окрім справедливого та простого оподаткування, державні органи розвинених країн дбають про джерела фінансової підтримки бізнесу та їх ефективне регулювання. Полегшивши бізнесу доступ до фінансових ресурсів, їх функціонування стане значно ефективніше і багато завдань держави вирішаться у автоматичному порядку. Державна політика в формуванні джерел фінансування підприємств полягає в наступних кроках (рис. 2.8).

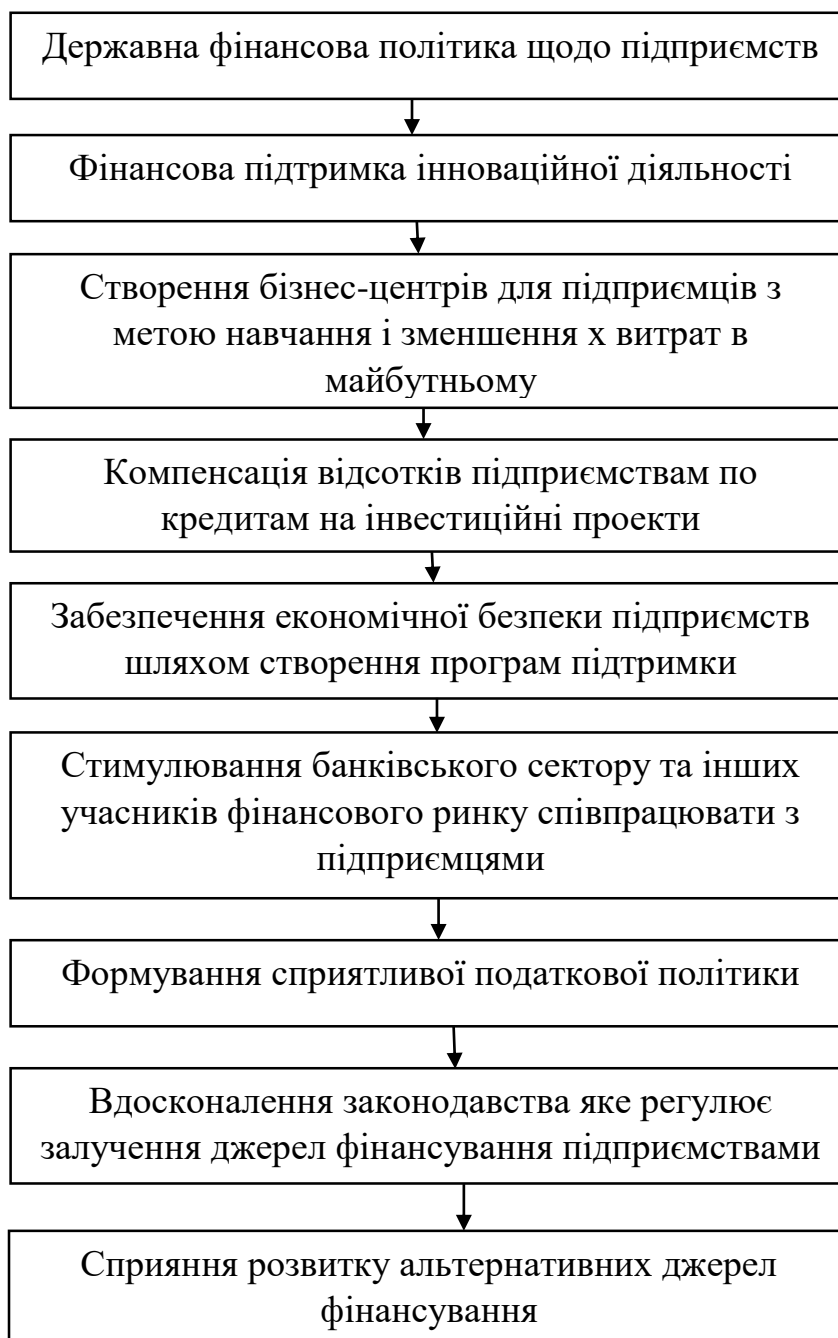

Рис. 2.8 Державна політика підтримка бізнесу

Джерело: розроблено автором

Так, наприклад, США є країною з найвищим рівнем активності підприємницької діяльності в світі. Розквіт бізнесу був забезпечений належною підтримкою держави. Конгресом США у 1953 р. було створено Адміністрацію у справах малого бізнесу. В 1980-1990 рр. було проведено ряд законодавчих актів, які впровадили радикальні зміни. Для малих підприємств передбачені спеціально умови оподаткування прибутку (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Спеціальні умови оподаткування малого бізнесу в США

№	Сума прибутку, тис. дол.	Оподаткування, %
1	До 50 тис. дол.	15 %
2	Від 50 до 75 тис. дол.	25 %
3	Від 75 до 1000 тис. дол.	34 %
4	Понад 1000 тис. дол.	35 %

Джерело: розроблено автором на основі [15]

Також, серед основних елементів державного регулювання в США такі як, гарантування позик, що є найбільш ефективною формою підтримки підприємництва, що дозволяє залучати банківські кредити та інші позики і дає змогу активізувати ресурси на різні ініціативи суб'єктів підприємницької діяльності; стимулювання розвитку передових технологій, науки, та проведення інноваційної політики держави. Майже 50 % витрат пов'язаних з науково-дослідницькими та конструкторськими роботами покриває держава.

Заслуговує уваги в регулюванні підприємницької діяльності досвід Японії. Головною функцією держави є стимулювання та прискорення структурних змін в економіці. Так як і в США в Японії діє пільгове оподаткування із місцевих податків для підприємств оборот яких не перевищує 100 млн. ієн (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Пільгове оподаткування в Японії

№	Сума прибутку, тис. ієн.	Оподаткування, %
1	До 3500 тис. ієн	6 %
2	Від 3500 до 7000 тис. ієн	9 %
3	Від 7000 до 8000 тис. ієн	12 %

Джерело: розроблено автором на основі [14]

Також в Японії можна виділити такі особливості державного регулювання, як довгострокове планування індикативів національної економіки, що створює сприятливі умови розвитку підприємництва; бюджетне фінансування розробок та новітніх технологій, які проводяться державними інститутами і дослідницькими центрами разом з приватними компаніями, в країні налічується близько 185 таких центрів в які держава щорічно інвестує 500000 тис. доларів; велика увага приділяється малому та середньому бізнесу у вигляді пільгового кредитування, підтримка технологічних проектів, захист від нечесної конкуренції з боку великих компаній, на малі підприємства в Японії припадає 55 % реалізованої промислової продукції, 60 % оптової торгівлі та понад 80 % роздрібною. В обробній промисловості 6,5 млн. підприємств або 99 % становлять малий бізнес. На малих та середніх підприємствах влаштовано близько 40 млн. працівників, що понад 80 % від працездатного населення; також в Японії гнучка кредитно-фінансова політика держави у вигляді стабільності облікової ставки, особливо під час економічних криз.

Отже, поверхнево розглянувши досвід та стратегію державного регулювання суб'єктів підприємницької діяльності в розвинених країнах і окремо зупинившись на досвіді США та Японії, за розміром ВВП які посідають перше і третє місце в світі відповідно, можемо зробити висновки, що основною державною підтримкою є підтримка малого та середнього бізнесу, частка якого в цих країнах складає понад 50 %, а також значні інвестування в дослідження та розробку новітніх технологій. Якщо

порівнювати досвід провідних економік світу з досвідом України, то можемо відмітити, що в Україні започатковано програми пільгового кредитного фінансування малого та середнього бізнесу, грантові програми тощо, але, на жаль, практично відсутні інвестиції в розробку інноваційних технологій, відсутня підтримка малого та середнього бізнесу у вигляді пільгового оподаткування, недосконале податкове законодавство та нормативно-правова база яка регулює господарську діяльність.

РОЗДІЛ III НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Переваги та недоліки фінансування за рахунок власних і залучених джерел фінансування суб'єкта підприємницької діяльності

Як зазначалося в першому розділі даної роботи джерела фінансування суб'єкта підприємницької діяльності поділяються на внутрішні та зовнішні (Рис 3.1).

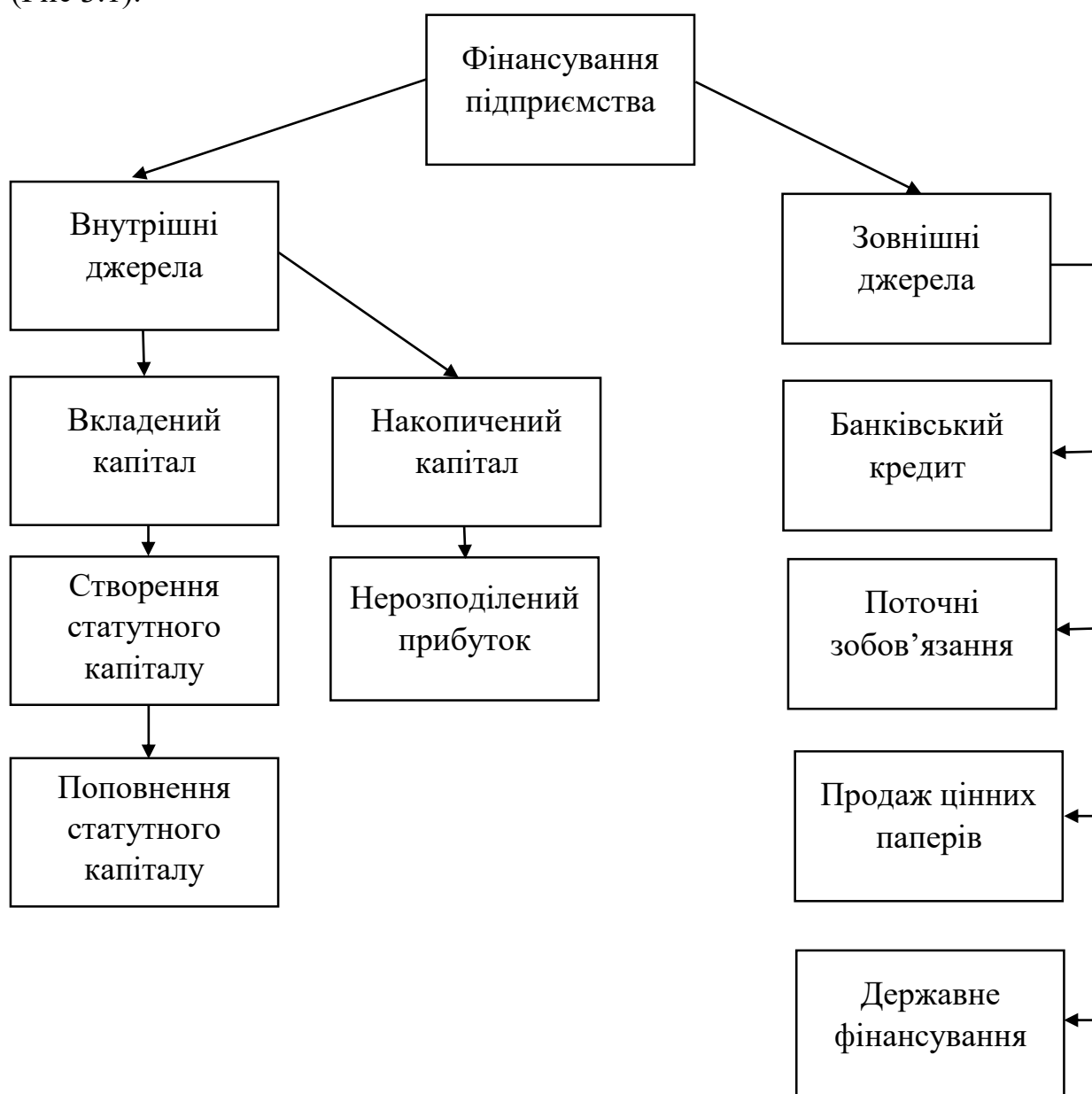

Рис. 3.1 Джерела фінансування суб'єкта підприємницької діяльності

Джерело: розроблено автором

Внутрішні джерела складаються з власного капіталу підприємства, який поділяється на вкладений та накопичений. Вкладений капітал формується при створенні підприємства за рахунок статутного капіталу, розмір якого в свою чергу визначають учасники підприємства, також при необхідності статутний капітал може збільшуватись за рахунок додаткових внесків учасників на основі рішення на загальних зборах. Накопичений капітал формується переважно за рахунок нерозподіленого прибутку між учасниками підприємства. До зовнішніх джерел фінансування господарської діяльності підприємства відносяться всі поточні зобов'язання підприємства, короткострокові та довгострокові кредити банків, фінансування з боку держави, продаж цінних паперів.

Будь яке підприємство розпочинає свою господарську діяльність з залучення власного капіталу шляхом формування статутного капіталу. Власний капітал є фінансовою основою функціонування підприємства. Перевагою власного капіталу є простіше його формування у порівнянні із залученим капіталом, що пов'язано з тим, що рішення про формування власного капіталу, зокрема і статутного капіталу, приймають учасники або управлінці підприємства в залежності від стратегії підприємства та фінансових можливостей самих учасників. Власний капітал забезпечує більшу фінансову незалежність підприємства та збільшує прибуток підприємства у всіх сферах його діяльності. Можемо виділити декілька найістотніших і найважливіших переваг використання власного капіталу (рис. 3.2).

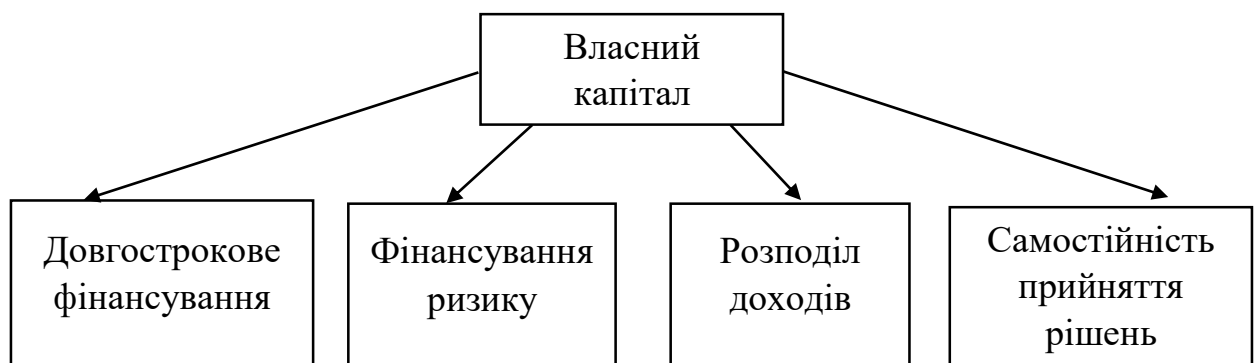

Рис. 3.2 Переваги фінансування власним капіталом

Джерело: розроблено автором

Перевага власного капіталу полягає в довгостроковому фінансуванні підприємства, так як такий капітал може перебувати у розпорядженні суб'єкта необмежений період часу. Власним капіталом фінансується ризикові операції на які не завжди дають згоду зовнішні кредитори або вартість залучення коштів ззовні є надто високою. Фінансування за рахунок власних коштів забезпечує підприємству самостійне прийняття рішень, так як саме частка власного капіталу в структурі підприємства визначає ступінь незалежності компанії. Незалежність розподілу доходів і активів підприємства його учасниками, а також майна у разі ліквідації підприємства.

Головною перевагою використання власного капіталу є фінансова стійкість підприємства, особливо це стосується ризиків пов'язаних з нестабільною економічною ситуацією в Україні, адже вразі збитковості підприємства або його банкрутства учасники суб'єкта не несуть зобов'язань перед зовнішніми кредиторами і фактично при господарській діяльності підприємства несуть ризики виключно в межах своєї часток, висока частка власного капіталу зменшує залежність підприємства від зовнішніх і внутрішніх факторів, а також зменшує ризик банкрутства.. Також підприємство яке має у своїй фінансовій структурі лише власний капітал або його високу частку має більшу ринкову вартість ніж аналогічні підприємства зі змішаною формою фінансування. Підприємство тільки з власним капіталом має найвищу фінансову стійкість і його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці. При необхідності і рішенні учасників, підприємство яке використовує тільки власний капітал відносно легко може залучити зовнішні джерела фінансування, в тому числі банківський кредит, так як банківські установи та інші кредитори в першу чергу при аналізі фінансового стану потенційного позичальника звертають увагу на частку власного капіталу в балансі підприємства. Достатні обсяги власного капіталу підприємства дають змогу потенційним кредиторам і інвесторам бути впевненими у платоспроможності суб'єкта.

В господарській діяльності підприємства окрім переваг використання власного капіталу є і недоліки. Як правило, основним недоліком використання власного капіталу є його обмеження. Недостатність фінансування підприємства обмежує його суттєві можливості до операційного розширення та інвестиційної діяльності. Також в залежності від фінансового стану економіки держави власний капітал може бути значно дорожчим ніж запозичений. При діяльності підприємства виключно з власним капіталом, обмежується можливість збільшення його рентабельності за рахунок залучення зовнішніх джерел фінансування. Також слід відмітити, що використання у структурі власного капіталу підприємства нерозподіленого прибутку учасників зменшує доходи власників суб'єкта від здійснення господарської діяльності.

Зовнішні джерела фінансування суб'єктів підприємницької діяльності – це фінансові засоби, що залучені підприємством для формування певної частини оборотних активів із зобов'язанням. У рамках зовнішнього фінансування на відміну від внутрішнього існує більше варіантів залучення коштів, які надаються в капітал підприємства на певний період і повертаються в обумовлений період. Можливий варіант залученого зовнішнього джерела фінансування залежить від організаційно-правової форми підприємства.

Перевагами запозиченого капіталу є широкі можливості залучення, особливо при високому рейтингу підприємства. При ефективному використанні запозичений капітал забезпечує ріст фінансового потенціалу підприємства при необхідності його розширення та зростанню темпів господарської діяльності. В залежності від кон'юнктури фінансового ринку, запозичені ресурси можуть бути дешевшими ніж власний капітал. За допомогою зовнішніх джерел фінансування можливе генерування приросту фінансової рентабельності підприємства.

Як зазначалося на рисунку 3.1 зовнішні джерела фінансування поділяються на чотири основні види. Один з найпопулярніших з них – це банківський кредит. Як зазначалося вище, банківські кредити бувають

короткострокові з терміном погашення до 12 місяців, середньострокові з терміном погашення від 12 до 36 місяців, довгострокові – термін погашення понад 36 місяців. Використання кредитів як одну з форм зовнішнього фінансування є необхідною складовою процесу функціонування сучасної ринкової економіки, у багатьох суб'єктів господарювання України, банківський кредит є практично єдиним джерелом забезпечення фінансово стабільної роботи підприємств різних галузей. Банківський кредит переважно використовують малий та середній бізнес, так як великий бізнес переважно має доступ до ринку цінних паперів. Перевага банківського кредитування як зовнішнього джерела залучення коштів полягає в наступних факторах:

- залучення обігових коштів на покриття дефіциту між періодами виготовлення продукції або її реалізації і отриманням коштів за неї;
- фінансування нових проектів з метою розширення господарської діяльності підприємства;
- оновлення та придбання основних засобів;
- за умов використання державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %» залучені кошти ніж залучення дешевші власного капіталу;
- банківський кредит за пільговою ставкою знижує ризики підприємства при його діяльності в нестабільній економічній ситуації, а саме, інфляційних процесах, девальвації національної валюти тощо;
- відсотки по кредиту, разові комісії, страхування інші платежі пов'язані з обслуговуванням кредиту, підприємство може віднести на витрати, таким чином зменшивши оподаткування.

Але разом із перевагами банківського кредитування у даного зовнішнього джерела фінансування є і певні недоліки:

- відсотки по кредиту, особливо якщо кредит не підпадає під державну програму пільгового кредитування;
- підприємство з залученням зовнішніх джерел фінансування, в тому числі і банківського кредиту, має менш низький рівень фінансової

- стабільності у порівнянні з підприємствами які в процесі господарської діяльності використовують лише власний капітал;
- необхідність концентрації фінансових ресурсів на дату погашення кредиту;
 - в Україні не достатньо розвинений банківський сектор в порівнянні з розвиненими країнами світу, подекуди підприємство може бути в переговорному процесі з банківською установою з приводу надання кредиту кілька місяців, що забирає певний час співробітників компанії та забезпечує невизначеність підприємства, якщо кредитування необхідне для реалізації певного проекту;
 - недоступність кредитування підприємствам які були зареєстровані менш ніж рік тому, а також тих підприємств у яких відсутня застава;
 - виникнення певної залежності підприємства від банківської установи яка кредитує у вигляді переводу оборотів в дану установу, відкриття зарплатного проекту тощо.

Як бачимо, банківський кредит, це один з видів джерел зовнішнього залучення фінансових ресурсів для забезпечення ефективнішої господарської діяльності суб'єкта. Даний продукт має як вагомні переваги, так і недоліки. Оптимально для підприємства мати змішану систему формування капіталу з домінуючою долею власного капіталу. Також в зовнішніх джерелах залучення фінансових ресурсів важливо розглядати інші альтернативні джерела фінансування.

Зовнішнім джерелом фінансування суб'єктів підприємницької діяльності можна також розглядати державне фінансування. На жаль, станом на сьогоднішній день, в Україні недостатньо розвинена ця форма фінансування. Початком реально дієвих програм якими можуть скористатися великий перелік підприємств або осіб які хочуть створити своє підприємство можна вважати 2020 р. Державне фінансування суб'єктів підприємницької діяльності можна поділити на два типи.

Під прямим фінансування держави суб'єктів слід розуміти пряме фінансування конкретного суб'єкта. Єдиний діючий механізм в Україні на сьогоднішній день – це державні грантові програми. Перевагами даних програм є те, що підприємство отримує фінансові ресурси в певній сумі для забезпечення конкретного проекту. Грантова підтримка бізнесу не оподатковується, по ній не сплачуються відсотки за користування коштами, не передбачається будь-яких разових комісій, страховок, залогових забезпечень тощо. Також, слід відмітити, що в разі руйнування в зв'язку з військовою агресією об'єкта або обладнання які були придбані на грантові кошти, підприємство не несе за це відповідальність і дії умов гранту припиняються. Основними недоліками грантових державних програм є те, що на відміну від інших грантових допомог, в тому числі іноземних, державні гранти передбачають їх повернення протягом трьох років у вигляді податків з заробітної плати, у разі недостатності сплачених податків по спливанню трьох років, різниця повертається підприємством державі. Держава ставить умову не тільки цільового використання грантових коштів, а і обов'язкове працевлаштування найманих осіб в певній кількості, в певній період часу, що не завжди співпадає з економічними реаліями конкретного проекту та конкретних підприємств. Також до недоліків слід віднести незрозумілий відбір компаній переможців грантової допомоги.

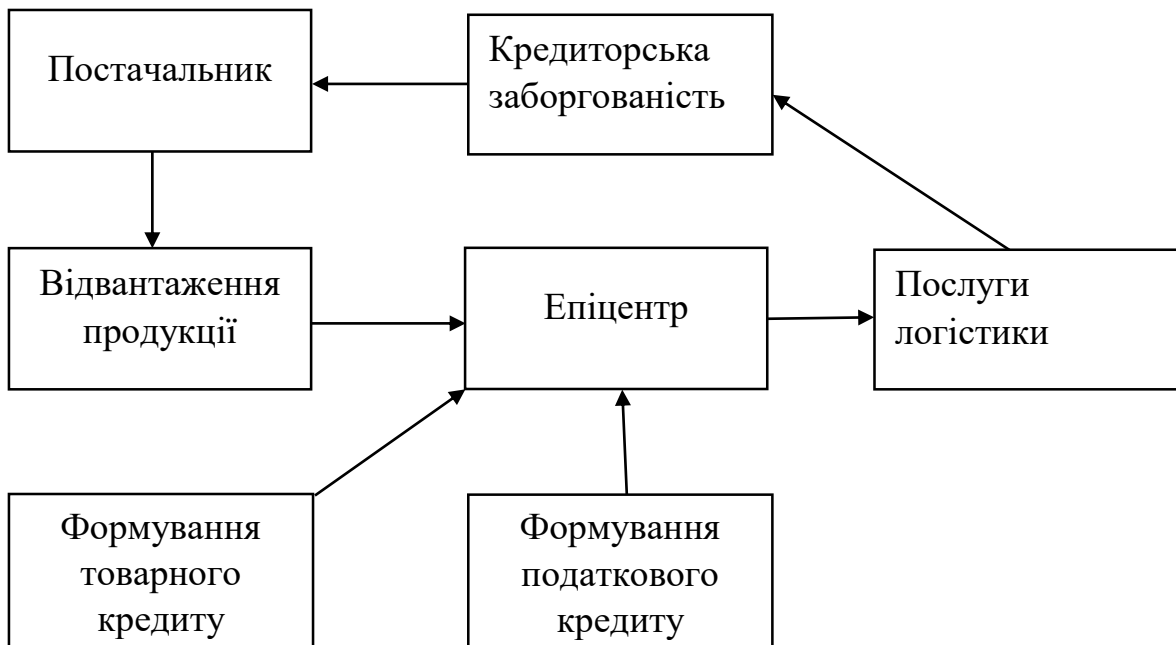
До непрямих форм державного фінансування підприємств на сьогодні можемо віднести пільгове кредитування. Держава компенсує банківським установам різницю по відсотках від реально ринкових річних ставок до реально наданих фіксованих ставок підприємству. Перевагою даної програми є забезпечення підприємств відносно доступними фінансовими ресурсами в національній валюті з терміном кредитування від трьох до п'яти років в залежності від кредитної програми. Із недоліків треба визнати кредитування тільки малого та середнього бізнесу, досить бюрократичну процедуру погодження кредитування, недостатність державних гарантій для підприємств які не мають залогового майна.

В цілому, поява державного фінансування суб'єктів підприємницької діяльності в Україні є позитивною тенденцією, яка в перспективі дозволить забезпечити більш сприятливі умови для розвитку підприємництва в країні, відкриє підприємствам доступ до дешевих довгострокових фінансових ресурсів з метою реалізації різного типу проектів в переробній галузі, аграрній, забезпечить зайнятість населення, збільшить видатки до державних та місцевих бюджетів тощо. Одночасно з цим, державі необхідно розвивати пряму та непряму фінансову допомогу, створювати нові програми підтримки, збільшувати суми фінансування, інвестувати в науку та розробку інноваційних продуктів.

Поточні зобов'язання підприємства – це зобов'язання, які необхідно погасити в межах одного звітного річного періоду. До них відносимо кредиторську та дебіторську заборгованість, поточні зобов'язання з розрахунку з бюджетом, включаючи податки з заробітної плати, заробітна плата, виплата дивідендів учасникам підприємства. Перевага використання поточних зобов'язань як одного з зовнішніх джерел залучення фінансових ресурсів полягає в тому, що це свого роду кредит за користування якого не передбачено сплати відсотків та інших винагород. Якщо підприємство має високий рейтинг довіри у інших контрагентів, то досить ефективно можна використовувати дебіторську та кредиторську заборгованість, яскравий приклад цьому в Україні є торгівельна мережа гіпермаркетів ТОВ «Епіцентр К», принципи компанії полягають в оплаті за поставлену продукцію тільки після її безпосередньої реалізації кінцевому споживачу (рис. 3.3).

Суть полягає в тому, що компанія отримує продукцію, формується кредиторська заборгованість згідно умов на невизначений термін, після реєстрації податкових накладних формується податковий кредит, який буде використано тільки після того як продукцію фізично купить споживач. Також компанія виставляє рахунок за логістичні послуги постачальнику, тобто за те що продукція була доставлена з центрального складу по точках продажу компанії, постачальник в свою чергу, зобов'язаний сплатити за дані послуги

до кінця поточного місяця за попередній. Тобто компанія залучає товарний кредит з користуванням на невизначений термін, дебіторська заборгованість оплачується протягом 30 днів з моменту її настання.

**Рис. 3.3 Формування кредиторської та дебіторської заборгованості
ТОВ «Епіцентр К»**

Джерело: розроблено автором

Недоліки фінансування за рахунок поточних зобов'язань полягають в тому, що це відносно короткотривалий термін кредитування, який може тривати від декількох тижнів до року. За великі відтермінування які вимагає покупець від постачальника продукції, постачальник може збільшувати відпускну ціну щоб перекрити вартість вкладених на певний час коштів в продукцію.

Торгівля цінними паперами за використання даного інструменту не досить розвинений в Україні, цей ринок фінансових ресурсів знаходиться на стадії формування, користуються цим фінансовим джерелом переважно одиничні компанії великого бізнесу (табл. 3.1).

Дане зовнішнє джерело залучення фінансових ресурсів доступне тільки лише вибірково великому бізнесу України, який має вихід на міжнародні

ринки цінних паперів. Слабкий інтерес у населення і підприємств України до цінних паперів українських компаній пов'язане з необізнаністю до даної форми інвестицій та недовірою до вітчизняних підприємств.

Таблиця 3.1

Переваги та недоліки залучення коштів за допомогою цінних паперів

Акції	
Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> • кошти залучаються на весь термін діяльності компанії і не підлягають поверненню • сума дивідендів встановлюється із врахуванням фінансового стану підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> • максимальна публічна відкритість підприємства • В Україні випуском акцій майже не можливо залучити значну суму коштів • Власники контрольного пакету вправі заблокувати емісію нових акцій, оскільки новий випуск зменшує частку контрольного пакету
Облігації	
Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> • Як правило, не потребують забезпечення • Залучаються значні суми • Гарантування стабільних умов фінансування 	<ul style="list-style-type: none"> • На невеликій емісії великі втрати, більші ніж кредитування • Обсяг залучених ресурсів не може бути більший ніж втричі за власний капітал

Джерело: розроблено автором на основі [55]

Взагалі, аналізуючи можливі варіанти залучення фінансових ресурсів для ведення господарської діяльності в Україні, можемо прийти до висновку, що перелік таких джерел доволі широкий, як серед зовнішніх так і серед внутрішніх форм, дані можливості залучення можливо навіть порівняти та провести аналогію із розвиненими державами світу. Але, Україна як держава, що розвивається, має в кожному із джерел фінансування певні недоліки. Наприклад, із внутрішніх джерел, досить слабо використовується залучення коштів за допомогою амортизаційних відрахувань. Із зовнішніх джерел, високі відсоткові річні ставки на банківське кредити, присутні певні обмеження з пільговим кредитуванням та отриманням державних грантів, практично не

працює ринок цінних паперів. Між іншим, останні кілька років, держава робить правильні кроки направлені на регулювання та стимулювання економічної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності та оптимізує механізми залучення ними фінансових ресурсів.

3.2. Оптимізація джерел фінансування підприємницької діяльності

Від правильності використання фінансових ресурсів підприємства залежить його існування та подальше економічне зростання. Процес управління фінансовими ресурсами можна назвати одним із самих найважливіших чинників, який впливає на отримання прибутку та його розміри. При цьому одним з ключових факторів є дослідження з метою визначення стратегії залучення джерел фінансування, їх форми та необхідного об'єму для проведення стабільної господарської діяльності підприємства. Ефективність утворення, залучення і використання фінансових ресурсів підпорядковано процесу управління і включає вирішення наступних завдань:

1. Визначення необхідного об'єму фінансових ресурсів у відповідності до господарських задач підприємства.

2. Встановлення оптимального складу об'єму фінансових ресурсів виходячи із мінімальної вартості капіталу, що залучається, швидкістю його залучення і доцільністю мобілізації виходячи із конкретних задач підприємства.

3. Розподіл акумульованих фінансових ресурсів виходячи із пріоритетності завдань.

4. Забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів у кожному з напрямків господарської діяльності підприємства.

Важливо розуміти, що мет ефективного управління фінансових ресурсів є оптимізація прибутку, збільшення вартості бізнесу, покращення конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства (рис. 3.4).

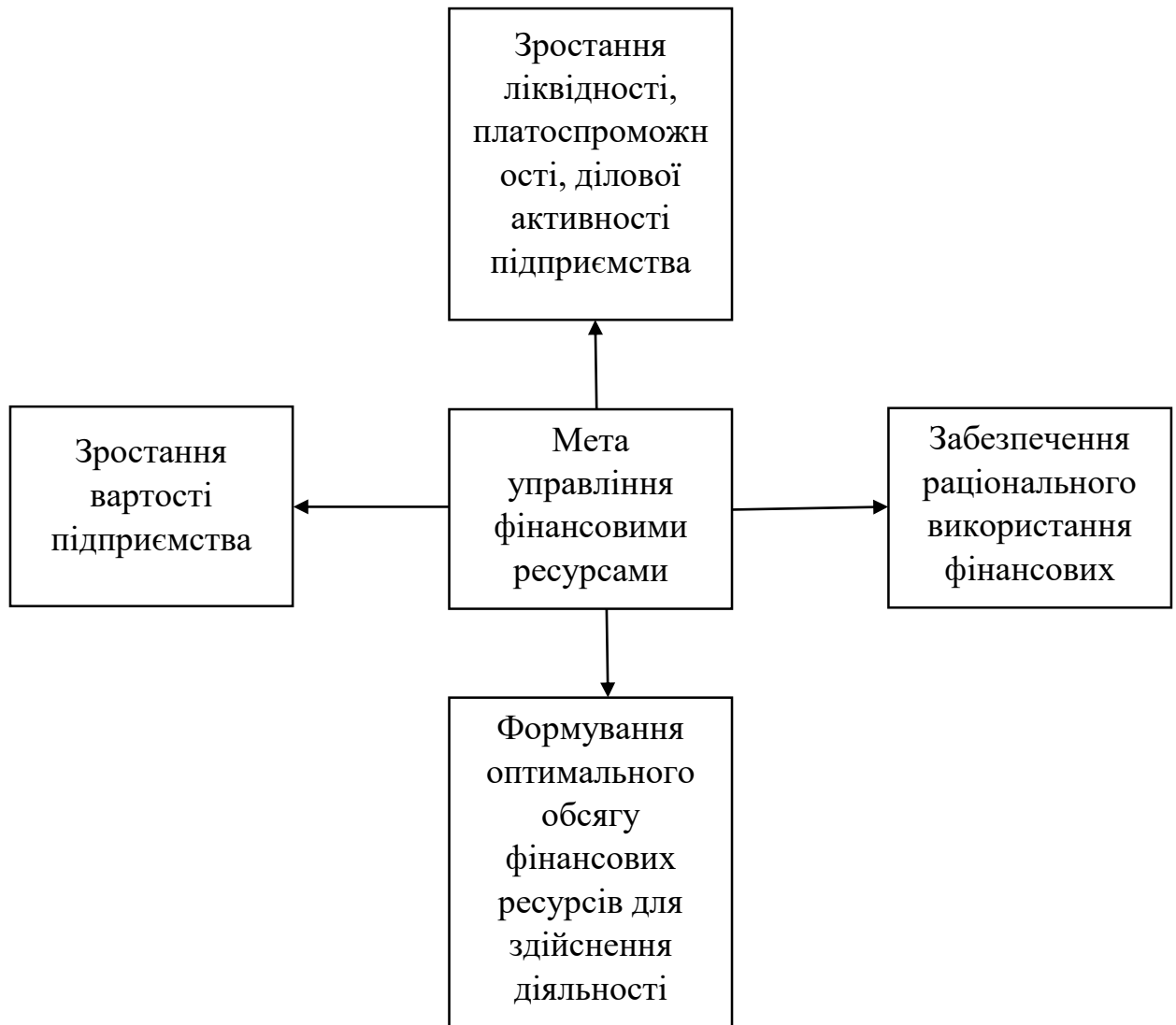

Рис. 3.4 Мета управління фінансовими ресурсами підприємствами

Джерело: розроблено автором

На обсяг та вид залучених фінансових джерел має вплив розмір і форма власності підприємства. Для створення більш детального розуміння ефективності використання вже залучених фінансових ресурсів та визначення об'єму та форм необхідних до залучення джерел фінансування у майбутніх періодів, необхідно провести аналіз фінансового стану підприємства (рис. 3.5).

Головним завданням оцінки фінансового стану підприємства є виявлення та усунення недоліків в господарській діяльності підприємства, допомагає знайти правильні рішення щодо покращення фінансового стану, визначити економічний потенціал підприємства та прийняти рішення щодо необхідності залучення фінансових ресурсів до діяльності підприємства або

навпаки їх поверненню, якщо це зовнішні джерела фінансування. Першочерговим завданням у покращенні фінансового стану українських підприємств є забезпечення оптимального співвідношення внутрішнього і зовнішнього капіталів, яке має забезпечити мінімальний фінансовий ризик та максимальну рентабельність власного капіталу.

Рис. 3.5 Мета аналізу фінансового стану підприємства

Джерело: розроблено автором

На жаль, сьогодні в Україні джерела фінансування нестабільні. Якщо розраховувати тільки на внутрішні ресурси, то практично завжди буде виникати дефіцит ресурсів, особливо це стосується великих промислових підприємств, яким бракує власного капіталу для забезпечення виробничої діяльності, оновлення основних фондів.

Як визначалося раніше, до власного капіталу відносяться статутний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток. Статутний капітал це джерело фінансування підприємства яке формується при його створенні. Оптимальним варіантом формування статутного капіталу є визначення

необхідної суми для початку господарської діяльності підприємства відштовхуючись від цілей нового підприємства.

Також важливо розуміти, що в перший рік діяльності підприємства, будуть практично недоступні зовнішні джерела фінансування такі як кредитування, грантова підтримка, не буде ефективним використання як зовнішнього джерела залучення коштів дебіторської та кредиторської заборгованості, так як рейтинг довіри до нового суб'єкта на початку його діяльності мінімальний. Відмінність додаткового капіталу від статутного, полягає в тому, що учасники підприємства приймають рішення до залучення додаткових коштів вже в процесі діяльності підприємства при виникненні такої потреби, як правило додатковий капітал вноситься шляхом збільшення розміру і поповнення статутного капіталу.

Механізм залучення фінансових ресурсів шляхом внесення додаткового капіталу необхідно використовувати при виникненні такої потреби в процесі здійснення господарської діяльності, у разі коли недоступні інші зовнішні джерела фінансування або вони надто дорогі, у випадку коли потрібно збільшити частку власного капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства та його привабливості. Фінансування господарської діяльності підприємства за допомогою нерозподіленого прибутку так само як і додатковий капітал використовується підприємствами у разі відсутності зовнішніх джерел фінансування, а також у разі необхідності збільшити частку власного капіталу. Залучення прибутку до капіталу підприємства збільшує фінансову стійкість компанії.

Недооціненим в Україні на сьогоднішній день є залучення власних коштів за допомогою амортизаційних відрахувань. Це, насамперед, пов'язано з слабкою основою фондів на підприємствах, що в свою чергу є причиною нерозвиненого фінансово-кредитного ринку в країні. Вітчизняні підприємства або не мають на балансі основних засобів, або їх орендують, або вони є зношені та застарілі, які дісталися у спадок разом із великими промисловими підприємствами після розпаду Радянського союзу. Створення основних

засобів є надважливим питанням для суб'єктів господарської діяльності та економіки України в цілому. Підприємства із сформованими основними фондами мають певні переваги і більшу ринкову вартість (рис. 3.6).

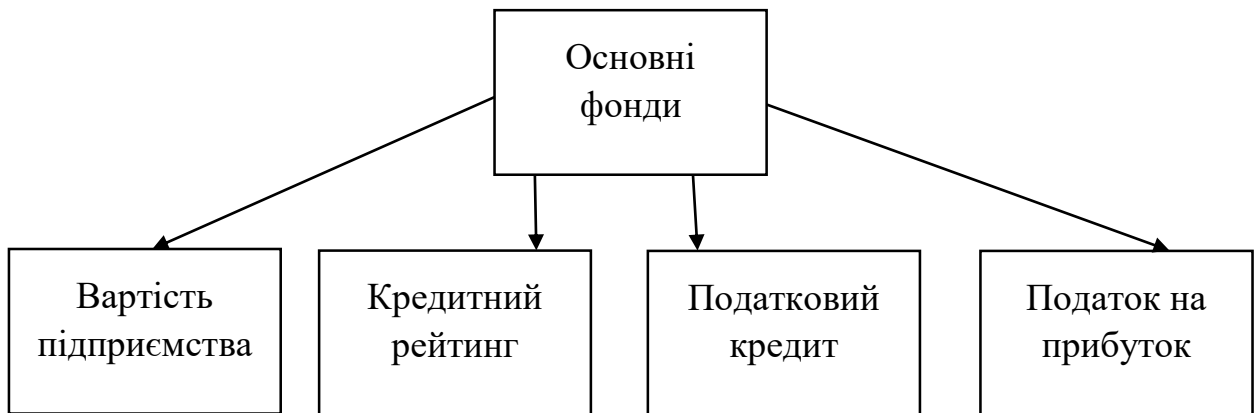

Рис. 3.6 Переваги наявності основних фондів підприємства

Джерело: розроблено автором

Підприємство маючи у своїх необоротних активах основні засоби у вигляді капітальних будов, виробничого обладнання, автотранспорту тощо, мають вищу ринкову вартість. Банківські установи надають переваги надання кредитних ресурсів підприємствам з сформованими основними фондами, так як вони мають більшу фінансову стійкість та мають можливість надати майно в заставу. Основні фонди при їх придбанні формують податковий кредит у вигляді ПДВ. Амортизаційні витрати нараховуються протягом встановленого законодавством мінімально допустимого періоду часу і йдуть у витрати підприємства знижуючи суму податку на прибуток. Проблема полягає в тому, що протягом років незалежності, в Україні складна ситуація з залученням фінансів, особливо на довготривалий термін, кредитні ресурси або занадто дорогі, або взагалі недоступні. Сьогодні є дієві програми запозичення які підприємства можуть залучати для формування основних засобів (рис. 3.7).

Я зазначалося вище, державні грантові програми надаються для переробних підприємств до 8000 тис. грн. та для аграрних підприємств до 7000 тис. грн. за обов'язкової умови працевлаштування певної кількості осіб в залежності від суми грантів, термін гранту складає три роки для переробних підприємств та до п'яти років для аграрних підприємств.

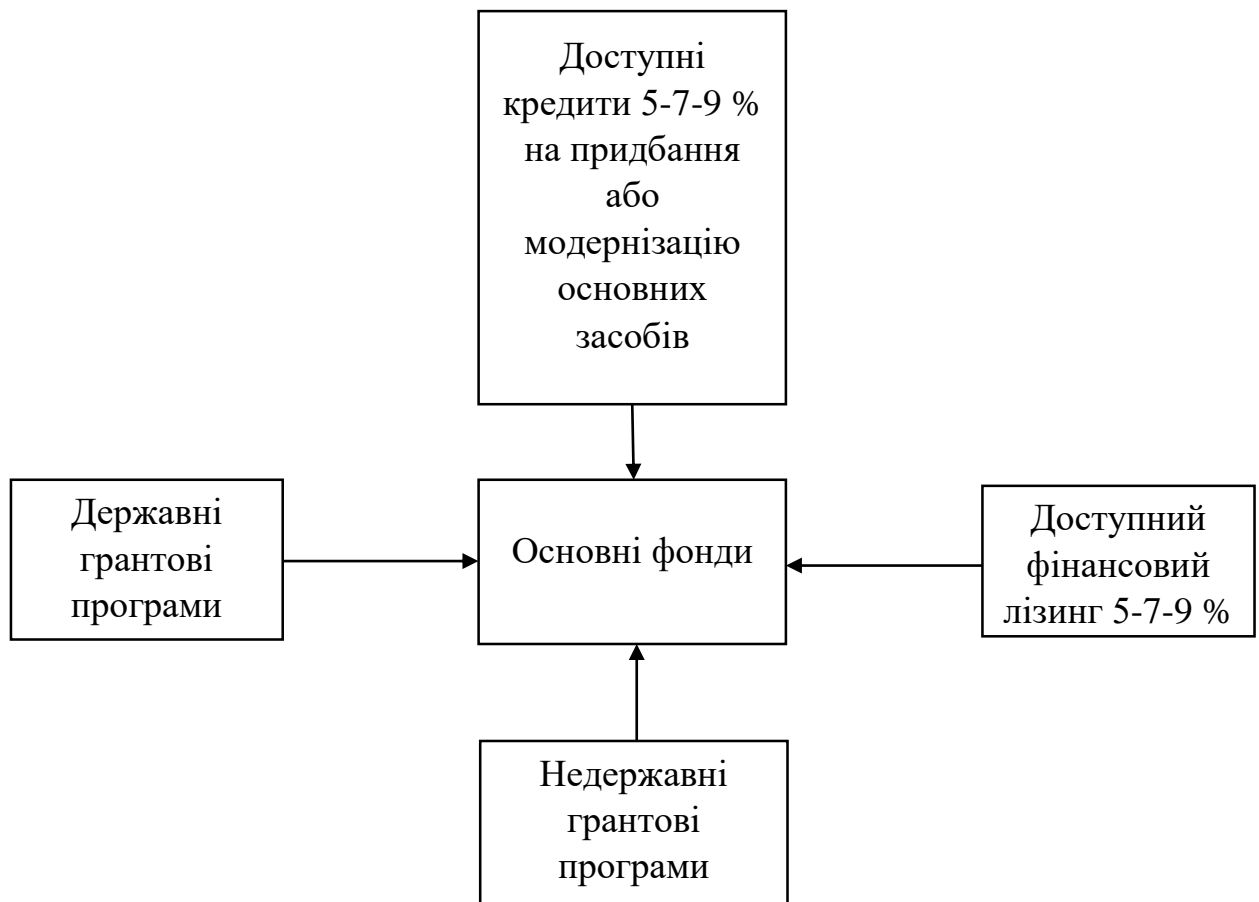

Рис. 3.7 Програми формування основних засобів

Джерело: розроблено автором

Державні грантові програми відносно легко отримати при умові, що підприємство є діючим, має нормальні фінансові показники, немає заборгованостей по сплаті податків та кредитів. Недержавні грантові програми залучаються на безповоротних умовах з обов'язковим цільовим використанням. Доступні кредити 5-7-9 % на придбання основних засобів або їх модернізацію надаються терміном до п'яти років під річну ставку 7 % з обов'язковим першим внеском не менше ніж 20 % від суми об'єкта основного фонду, максимальна сума кредитування складає 60 000 тис. грн. За допомогою програми «Доступний лізинг 5-7-9 %» підприємство може придбати транспортні засоби, сільськогосподарську техніку тощо. Річна компенсаційна винагорода становить 11 % для великих та середніх підприємств та 9 % для мікро та малих підприємств.

В залежності від форми підприємства, його масштабів та фінансових можливостей залежить вибір джерел фінансування господарської діяльності. Для забезпечення найвищої фінансової стійкості підприємства необхідно залучати до фінансування лише власний капітал, але як показує практика, такого капіталу недостатньо для масштабування бізнесу, втілення у життя нових проектів, придбання основних засобів тощо. Тому можемо прийти до висновку, що оптимальна стратегія залучення джерел фінансування це змішана система, коли в капіталі підприємства є як внутрішні джерела фінансування, так і зовнішні. Обсяг зовнішніх запозичень повинен залежати від вартості залучених фінансових ресурсів та розмірів власного капіталу.

ВИСНОВКИ

Будь-який суб'єкт підприємницької діяльності не здатен існувати без залучення джерел фінансування. Фінансові ресурси є необхідним складником для ведення господарської діяльності, досягнення поставлених цілей та стратегій і здійснення основних задач підприємництва – задоволення потреб населення та отримання прибутку. Оптимальний вибір джерел фінансування забезпечує розвиток та фінансову стійкість підприємств, створює сприятливі умови для розвитку та успішності національної економіки України, високого рівня життя та соціально-економічного забезпечення населення, в тому числі незахищених верст.

В першому розділі було розглянуто економічну сутність джерел фінансування суб'єктів підприємницької діяльності, визначено пріоритетність доступу бізнесу до фінансових ресурсів і їх роль в економіці України. Також було розглянуто форми джерел фінансування підприємницької діяльності та шляхи його формування. Розглядалася як традиційна форма фінансування, так і альтернативна. Було проаналізовано державне регулювання джерел фінансування в залежності від форми власності підприємства та виду залучених фінансових ресурсів. Наведені посилання за Закони України та інші нормативно-правові постанови. Більш детально визначена регулятивна з боку держави процедура залучення підприємствами тих або інших фінансових ресурсів.

В другому розділі було проаналізовані джерела фінансування підприємницької діяльності ТОВ «ЕЛМА Трейдинг» за три роки діяльності з початку реєстрації підприємства 18.12.2020 р. по 01.10.2023 р. Наведені основні фінансові показники компанії за перші роки діяльності та джерела фінансування даного суб'єкта. Проаналізовано внутрішні та зовнішні фінансові ресурси підприємства, їх вплив на розвиток та складнощі їх залучення. Наведені ефективні і неефективні джерела фінансування компанії. Також у другому розділі проведена оцінка державного регулювання.

Визначено ефективність податкової системи, доступність фінансових ресурсів, досконалість правової бази та рівень інформаційно-консультативної підтримки в Україні. Оцінено вплив державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %» та державних грантових програм на зміну фінансово-кредитного ринку в Україні та його вплив на розвиток підприємництва. Визначено сильні та слабкі сторони державних пільгових програм. Розглянуто та оцінено можливість податкової реформи запропонованої Офісом Президента України під назвою «Податкова реформа 10-10-10», визначено можливий вплив даної реформи на економіку України, її переваги та недоліки. В даному розділі також розглядався світовий досвід фінансування господарської діяльності, визначено принципи ефективного оподаткування, роль та політика держави в формуванні фінансових ресурсів підприємств та методи фінансування з боку держави. Розглянуто приклади регулювання джерел фінансування в США та Японії, визначено основний акцент даних держав на розвиток підприємництва.

В третьому розділі проаналізовані переваги та недоліки фінансування підприємств за рахунок власних і залучених джерел, наведені приклади ефективного залучення вітчизняними компаніями певних фінансових ресурсів. Було розглянуто, проаналізовано та запропоновано оптимізацію джерел фінансування підприємств, можливі шляхи залучення тих або інших механізмів фінансування господарської діяльності підприємств, переваги залучення саме цих ресурсів.

В процесі роботи були зроблені висновки, що оптимальна форма залучення джерел фінансування суб'єктів підприємницької діяльності це змішана форма. Обсяг залучених джерел повинен визначатися вартістю таких фінансових ресурсів та обсягом і вартістю власного капіталу підприємства. Було визначено недосконалий, хаотичний вплив держави на координацію та регулювання залучення фінансових ресурсів підприємствами, який виражений в недосконалому законодавстві, застарілої та неефективної податкової системи, непередбачуваними і нестабільними діями з боку держави. Одночасно з цим було виявлено позитивні тенденції в зміні фінансово-

кредитного ринку, було започатковано програму пільгового кредитування бізнесу, а також запропоновано державні гранти на розвиток або створення підприємницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніловська Г.Я., Висоцька І.Б. Фінанси підприємств: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 440 с.
2. Аранчій В.І., Зоря О.П. Фінансова стратегія у системі управління підприємством. ВІСНИК Полтавської державної аграрної академії, №2, 2010. 157 с.
3. Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. Податкова система: навч. посіб. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.
4. Бедринець М.Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2018. 292 с.
5. Бланк І.О., Ситник Г.В., Корольова-Казанська О.В., Ганечко І.Г. Фінансова стратегія підприємства: монографія. Київ.: КНТЕ, 2009. 147 с.
6. Варналій З.С., Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Білик Р.Р. Бізнес-планування підприємницької діяльності: навч. посіб. Чернівці: Технодрук, 2019. 264 с.
7. Васьківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.
8. Гончаренко О.М. Фінансова стратегія: теоретичні питання розробки та реалізації. *Вісник соціально-економічних досліджень. Одеса: Одеський національний економічний університет*, 2015. Вип. 1. (56). С. 35-40.
9. Господарський кодекс України 16 січня 2003 року № 436-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
10. Гриценко Л.Л., Деркач Л.С. Дослідження формування та використання фінансових ресурсів корпоративного підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, №2, 2021. С. 79-87.
11. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні фінанси: Підручник. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.

12. Дзеніс О.О. Обґрунтування стратегії фінансування розвитку підприємства. Харківський національний економічний університет: автореф. дис. ... канд. Екон: спец. 08.00.04. Наук. Харків, 2011. 20 с.
13. «Деякі питання надання грантів для переробних підприємств» постанова КМУ від 24 червня 2022 р. № 739. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 07.12.2023).
14. Карлін М.І., Ліповська-Маковецька Н.І. Податкові системи країн Азії: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 2240 с.
15. Карлін М.І., Ліповська-Маковецька Н.І. Податкові системи країн Америки: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 232 с.
16. Карпова Т.С. Механізм ефективного функціонування підприємств: податковий аспект. Економіка і організація управління. №3 (39), 2020. С. 121-132.
17. Кігель В. Оптимізація фінансових рішень: навч. посіб. Київ: Дорадо-Друк, 2010. 172 с.
18. Кігель В.Р., Грушко В.І., Бортняк В.А., Лаптев С.М., Чумаченко О. Г., Тулуш Л.Д., Літвін Н.М., Румик І.І., Іваненко Т.В., Міщенко В. С., Пилипенко О.О., Кошембар Л.О., Кудак В.М., Лічман Т.В., Ганущак Т. В., Лотарев А. Г.. Фінансова політика держави на мікрорівні: монографія. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. 288 с.
19. Кобеля З. І., Тодорюк С.І. Перспективи розвитку підприємництва у сучасних умовах господарювання. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6880/A%2b7-8-2023_St12.pdf?sequence=1&isAllowed=y
20. Ковтун О.А. Напрями оптимізації фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільного середовища. Інвестиції: практика та досвід №7/2011. С. 47-50.
21. Кравчук О.М., Лещук В.П. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2009. 508 с.

22. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 2 (100). С. 3–11.
23. Міністерство економіки України. Тіньова економіка, загальні тенденції. Аналітична записка, 2021. С. 1-15. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/1_ShadowEconomy-I_qu._2021.pdf (дата звернення 09.12.2023).
24. Нікола С.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. Одеса: Національний університет ім. І.І. Мечникова, 2020. 206 с.
25. Офіційний сайт Міністерства економіки України URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=94321ef8-1418-479c-a69f-f3d0fdb8b977&title=Robota-GrantiVidDerzhaviNaVidkrittiaChiRozvitokBiznesu>
26. Офіційний сайт міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a1224545-d9e8-4c72-829c-fec5823863ba&title=Robota-7-000-Pidprintsiv> (дата звернення 09.12.2023).
27. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish> (дата звернення 09.12.2023).
28. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2022-rotsi> (дата звернення 09.12.2023).
29. Офіційний сайт Офісу Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/> (дата звернення 06.12.2023).
30. Офіційний сайт підприємства ТОВ «ЕЛІМА Трейдинг» .URL: <https://www.elma-trading.com.ua/>
31. Офіційний сайт Урядового порталу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yerobota-8-000-pidpriyemtsiv-otrymaly-hranty-vid-derzhavy-dlia-rozvytku-biznesu-na-44-mlrd-hrn/> (дата звернення 15.12.2023).
32. Офіційний сайт урядового порталу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-chas-dii-voiennoho-stanu-v-mezhakh->

derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9-vydano-29-302-pilhovyykh-kredytiv-na-1174-mlrd-hrn (дата звернення 07.12.2023).

33. Офіційний сайт урядового порталу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-uriad-pryiniav-rishennia-dlia-optymizatsii-derzhavnykh-prohram-dostupni-kredyty-5-7-9-ta-dostupnyi-finansovyi-lizynh-5-7-9-v-umovakh-voiennoho-stanu> (дата звернення 07.12.2023).

34. Петрова В.Ф. Фінансовий аналіз: конспект лекцій, Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. 138 с.

35. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. 2755-VI. Дата оновлення 29.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 22.11.2023).

36. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. 514-VI. Дата оновлення 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення 26.11.2023).

37. Про амортизацію: Закон України від 07.03.2002 р. №3100-III. URL: Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV (дата звернення 22.11.2023).

38. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. 2121-III. Дата оновлення 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 22.12.2023).

39. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 01.12.2023).

40. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні»: Закон України від 10.01.2022 р. 2921-III. Дата оновлення 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2921-14#Text> (дата звернення 25.11.2023).

41. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національного банку України: Закон України від 09.07.2010 р.

2478-VI. Дата оновлення 01.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-17#Text> (дата звернення 25.11.2023).

42. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 р. 71-VIII. Дата оновлення 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (дата звернення 26.11.2023).

43. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. 2464-VI. Дата оновлення 08.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення 30.11.2023).

44. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/paran101#n47> (дата звернення 29.11.2023).

45. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. 2275-VIII. Дата оновлення 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення 24.11.2023).

46. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. 2664-III. Дата оновлення 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення 26.11.2023).

47. «Про внесення Змін до наказу Міністерства економіки України від 15 липня 2022 року N 2109» наказ Міністерства економіки України від 30.12.2022 № 5593. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/re39299?an=1> (дата звернення 07.12.2023).

48. «Про внесення змін до порядків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738» постанова КМУ від 27 жовтня 2023 р. № 1125. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1125-2023-%D0%BF#n35> (дата звернення 07.12.2023).

49. «Про внесення змін до порядків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738» постанова КМУ від 17 січня 2023 р. № 39 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-2023-%D0%BF#n20> (дата звернення 07.12.2023).

50. «Про внесення змін до порядків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738» постанова КМУ від 7 листопада 2023 р. № 1157. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1157-2023-%D0%BF#n16> (дата звернення 08.12.2023).

51. «Про внесення змін до порядків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738» постанова КМУ від 27 вересня 2022 р. № 1065 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2022-%D0%BF#n34> (дата звернення 08.12.2023).

52. «Про деякі питання надання грантів бізнесу» постанова КМУ від 21 червня 2022 р. № 738 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.12.2023).

53. «Про надання фінансової державної підтримки» постанова КМУ від 24 січня 2020 р. № 28. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#n9> (дата звернення 07.12.2023).

54. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. 1953-IX. Дата оновлення 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення 26.11.2023).

55. Романенко О.Р. Фінанси: підручник. Київ: ЦНЛ, 2004. 312 с.

56. Саєнко М.Г. Стратегія підприємства: Підручник. Тернопіль: «Економічна думка», 2006. 390 с.

57. Свиначенко Т.І. Оптимізація структури фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки» №4, 2019. С. 22-30.

58. Семенов А.Г. Фінансова стратегія в управлінні підприємствами. К.: КПУ, 2008. 188 с.

59. Ситник Н.С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2020, 402 с.
60. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: МАУП, 2011. 424 с.
61. Химич І.Г. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства. *Галицький економічний вісник*. №4(43). 2013. С. 159-163.
62. Чугунов І.Я., Павелко А.В., Канєва Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія. Київ: НТЕУ, 2015. 376 с.
63. Щодо ставок основних податків в Україні порівняно зі ставками податків в країнах ЄС: Державна податкова служба України від 19.06.2023 р. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/685400.html#> (дата звернення 12.12.2023).
64. Lagodiienko V., Karyu O., Ohienko M., Kalaman O., Lorvi I., Herasimchuk T. Choosing Effective Internet Marketing Tools in Strategic Management. *International Journal of Recent Technology and Engineering*. 2019, Vol. 8, no. 3. P. 5220-5225.

ДОДАТКИ